

"HENKEÄ ÄLKÄÄ SAMMUTTAKO"

Hengellisyys diakoniatyön arjessa

diakoniatyöntekijän kokemana

Eveliina Virtanen

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonian virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Virtanen, Eveliina. "Henkeä älkää sammuttako" – Hengellisyys diakoniatyön arjessa diakoniatyöntekijän kokemana.

Kevät 2014, 53 s. 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK) + diakonian (diakoni) virkakelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia hengellisyyttä diakoniatyössä. Tutkimuksella selvitettiin vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen: Miten diakoniatyön hengellinen luonne ilmenee diakoniatyön arjessa sekä millaiseksi diakoniatyöntekijät kokevat hengellisyyden merkityksen työssään. Tutkimuksella selvitettiin evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijöiden käsityksiä aiheesta. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa hengellisyydestä diakoniatyössä diakoniatyöntekijöitä sekä alaa opiskelevia ajatellen. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää diakoniatyöntekijän oman työotteen parantamisessa sekä diakoniatyön suunnittelussa.

Työn lähtökohtina käytettiin aihepiiriin liittyvää kirjallista materiaalia hengellisyydestä sekä diakoniatyöstä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta. Aineiston keräämiseksi haastateltiin viittä Satakunnan alueella virassa olevaa diakoniatyöntekijää. Haastattelut toteutettiin tammikuussa 2014. Tutkimustulosten analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimus osoitti, että hengellisyys ilmenee diakoniatyön arjessa Jumalan läsnäolona, luottamuksena johonkin itseä suurempaan, käytännön hengellisinä työvälineinä sekä diakoniatyöntekijän tavassa kohdata ihminen. Hengellisyys koettiin erittäin merkityksellisenä asiana diakoniatyössä. Hengellisyyden koettiin määrittävän diakoniatyötä ja sen koettiin olevan diakoniatyön perusta. Hengellisyys koettiin diakoniatyössä kantavana voimana, joka on sekä työntekijän että asiakkaan apu. Lisäksi hengellisyys nähtiin lisäarvona: erityisenä asiana, joka on ominainen juuri diakoniatyölle.

Asiasanat: diakoniatyö, hengellisyys, kvalitatiivinen tutkimus, spiritualiteetti

ABSTRACT

Virtanen, Eveliina. Spirituality in Church Social Work Through Church Social Workers' Eyes.

53 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Spring 2014.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to research spirituality in church social work. The research found out answers to two research questions: How the spiritual nature of diaconal work showed in everyday church social work and what meaning spirituality had in it. Church social workers' opinions on the matter were researched. The research aimed at receiving insight on the meaning of spirituality for church social workers and students of this field. The results of this thesis can be benefitted on improving one's personal work methods and planning church social work.

This thesis was based on literature on spirituality and church social work. The research was qualitative. Five church social workers in the Satakunta area were interviewed in January 2014 to collect the material. The content was analyzed by content analysis.

According to the research, spirituality showed in church social work through the presence of God, as a trust to something bigger than oneself, as practical spiritual tools and in the church social worker's way to confront people. Spirituality was experienced as highly meaningful. Spirituality was experienced to define church social work and to be the basis of it. In addition, spirituality was experienced supportive, which helped both the worker and the client. Spirituality was also seen as an added value: a special thing that is characteristic specifically to church social work.

Keywords: church social work, qualitative research, spirituality

SISÄLLYS

1 JOHDATUS HENGELLISYYTEEN DIAKONIATYÖSSÄ.....	5
2 DIAKONIATYÖ.....	7
2.1 Mitä diakonia on?.....	7
2.2 Seurakunta toimintaympäristönä.....	9
2.3 Diakoniatyön arki.....	10
2.4 Diakoniatyön ydinosaaaminen.....	12
3 HENGELLISYYS JA SPIRITUALITEETTI.....	14
3.1 Hengellisyys ja spiritualiteetti.....	14
3.2 Spiritualiteetin toteuttaminen diakoniatyössä	15
4 HENGELLISYYS DIAKONIATYÖSSÄ	17
4.1 Diakonian viran hengellinen luonne	17
4.2 Hengellisyys osana diakoniatyön arkea	18
4.3 Kuvauksia hengellisyydestä diakoniatyön arjessa	19
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	23
6.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä.....	23
6.2 Aineiston keruu	24
6.3 Aineiston analyysi	25
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
7.1 Mitä hengellisyys on?	27
7.2 Hengellisyyden ilmeneminen diakoniatyön arjessa.....	30
7.2.1 Jumalan läsnäolo	30
7.2.2 Ihmisen kohtaaminen	31
7.2.3 Luottamus johonkin itseä suurempaan.....	32
7.2.4 Käytännön hengellinen työ	33
7.3 Hengellisyyden merkitys diakoniatyölle.....	34
8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTIA.....	37
8.1 Johtopäätökset.....	37
8.2 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointia	39
9 POHDINTA	43
LÄHTEET.....	47
LIITTEET	51
Liite 1: SAATEKIRJE DIAKONIATYÖNTEKIJÖILLE.....	51
Liite 2: HAASTATTELURUNKO	53

1 JOHDATUS HENGELLISYYTEEN DIAKONIATYÖSSÄ

Tämän opinnäytetyön aihe nousi opiskeluaikaisista keskusteluista opiskelutovereiden kanssa. Pohdimme opiskelujen aikana, miten hengellisyys ilmenee diakoniatyöntekijän työssä ja mitä käytännön hengellisiä asioita diakoniatyöntekijän tulee osata. Hengellisyiden merkitystä diakoniatyölle oli sosionomi-diakonin opintojen aikana painotettu useaan otteeseen ja tiesin, että hengellisen työn osaaminen on osa diakoniatyöntekijän ydinosaamista. Kun hengellisyiden merkitys diakoniatyölle tuntui epämääräiseltä vielä koulutuksen loppuvaiheessa, päätin tarttua aiheeseen opinnäytetyön merkeissä. Aihe tuntui ajankohtaiselta, koska se oli puhuttanut opiskelijoita läpi opiskeluiden. Lisäksi diakoniatyön tulevaisuus ja hengellisyiden merkitys diakoniatyölle tuntui nousevan pinnalle myös muussa yhteiskunnallisessa keskustelussa.

Diakoniatyön tulevaisuus on herättänyt pohdintaa viime vuosien aikana. Erityisesti diakoniatyön asema tulevaisuuden kirkossa on puhuttanut. Minkälaisia resursseja diakoniatyöllä on tulevaisuudessa käytössään? Tuleeko diakoniatyön asema kirkossa säilymään? (Saarela 2014.) Vuonna 2011 piispainkokouksen antaman lausunnon mukaan kirkon tulisi jatkossa keskittyä hengelliseen perustehtäväänsä. Hengellisen työn kannalta tärkeässä asemassa on diakoniatyö. (Kirkon tiedotuskeskus 2011.) Monet uskovat, että hengellisyiden merkitys tulevaisuuden diakoniatyössä kasvaa entisestään. Ajatusten taustalla on uskomus siitä, että taloudellisen avun resurssit pienenevät, jolloin joudutaan palaamaan diakoniatyön lähtökohtiin. Hengellisyys nähdään tällaisena lähtökohtana. Toisaalta olen ymmärtänyt monen diakoniatyöntekijän pelkäävän hengellisyiden ohenevan diakoniatyössä vähitellen. Nämä ajatukset perustuvat pelolle siitä, että maailma on maallistumassa vauhdilla ja hengellisyiden merkitys nykypäivän yhteiskunnassa ohenee jatkuvasti. Näistä lähtökohdista johtuen minua kiinnosti lähteä selvittämään mitä mieltä diakoniatyöntekijät ovat hengellisyidestä diakoniatyössä.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijöiden käsityksiä hengellisyidestä diakoniatyössä. Tutkimuksella selvitetään, miten hengellisyys näkyy diakoniatyön arjessa sekä millaiseksi diakoniatyöntekijät kokevat hengellisyiden merkityksen työssään. Tutkimuksella pystytään tarjoamaan lisätietoa diakoniatyöntekijöille ja tämän kautta mahdollistetaan diakoniatyön kehittyminen. Tut-

kimus tarjoaa myös alaa opiskeleville lisätietoa diakoniatyön luonteesta ja merkityksestä.

Hengellisyyden merkitystä on tutkittu paljon sosiaalialan kysymyksiin liittyen. Esimerkiksi hengellisyyden merkitystä päihdekuntoutujan elämässä tai saattohoitopotilaan omaisten elämässä on tutkittu. Kuitenkin hengellisyyttä diakoniatyössä on tutkittu yllättävän vähän. Hengellisyyden merkitystä diakoniatyöntekijän työssä jaksamiseen ja ammatti-identiteettiin on aiemmin tutkittu. Päädyin tarkentamaan opinnäytetyöni aiheen hengellisyyteen diakoniatyön arjessa siitä syystä, että mielestäni tarjolla ei ollut ilmiön tärkeyttä ajatellen riittävästi tietoa. Jos hengellisyyden vaikutusta muihin sosiaalialan työympäristöihin tutkitaan paljon, on tärkeää tutkia myös hengellisyyden merkitystä diakoniatyön arjessa. On tärkeää ymmärtää, koetaanko hengellisyydellä olevan merkitystä diakoniatyön arjessa. Käytännön hyötyjä tämänkaltaisella tutkimuksella on esimerkiksi lisäkoulutuksen ja koulutuksen suunnittelun kannalta. Lisäksi tutkimus voi antaa uusia näkökulmia diakoniatyön tekemiseen.

2 DIAKONIATYÖ

Avaan tässä luvussa käsitettä diakoniatyö. Käyn läpi sitä, mitä diakonia on, mihin periaatteisiin, säädöksiin ja lakeihin diakoniatyö nojaa, mitkä ovat diakonian viran teologiset perustelut sekä mitä diakoniatyö käytännössä on.

2.1 Mitä diakonia on?

Leila Mansukoski-Häkkänen kuvaa (henkilökohtainen tiedonanto 21.2.2011) lyhyesti diakonian ytimen: "Olla ihminen ihmiselle". Jorma Laulaja (2002, 61) kuvaa diakonian olemusta käyttämällä kultaista sääntöä: "Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille" (Matt. 7:12). Laulaja viittaa diakoniasta puhuttaessa myös Rakkauden kaksoiskäskyyn: "Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi" (Matt. 22:37–39). Diakonia on kaikessa yksinkertaisuudessaan lähimmäisenrakkautta, lähimmäisen palvelua sekä yhteistä vastuuta niistä, jotka apua tarvitsevat (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 7).

Kreikankielessä sana diakonia viittaa palvelutehtävän tai viran hoitamiseen. Raamatun aikaan sanalla ei tarkoitettu ainoastaan kirkon tekemää työtä, vaan sanaa käytettiin puhuttaessa muusta palvelutehtävästä tai virasta. Diakonian teologiaa pohdittaessa keskeisiä kysymyksiä ovat tähän terminologiaan viittaavat kysymykset: kenen tulisi tehdä auttamistyötä ja mitä on se auttaminen, josta Raamattu puhuu. Teologisilla perusteilla tarkoitetaan teologisen selityksen ja perustelun antamista diakoniale. Diakonian teologian määrittäminen on osoittautunut vaikeaksi, eikä täyttä yksimielisyyttä ole vielä löytynyt. (Latvus & Elenius 2007, 29.) Latvus ja Elenius (2007, 12–14) esittävät ajatuksen, jonka mukaan heikompien auttaminen ja lähimmäisen rakastaminen ei kuulu ainoastaan sosiaalialan ammattilaisille tai kirkon työntekijöille, vaan ammatista ja uskonnosta riippumatta jokaiselle ihmiselle. Veijola (2002,13) perustelee diakoniatyön olemassaoloa Apostolien tekojen kuudennella luvulla. Luvussa 6 kerrotaan Jerusalemin alkuseurakunnasta ja ensimmäisten diakonien valinnasta. Kyseisessä luvussa kreikankielessä sanaa avustus vastaa sana diakonia. Samassa Apostolien tekojen luvussa sana diakonia käytetään myös yhteydessä, jossa puhutaan Jumalan sanan jakamisesta. Alkuseurakunnan aikaan sana diakonia vastasi siis sekä avustusten jakamista

että Jumalan sanan levittämistä. Toinen diakonian teologiseen perusteluun liittyvä raamatunkohta löytyy Luukkaan evankeliumin 10. luvusta. Tarina kertoo laupiaasta samarialaisesta, joka ainoana useasta ohikulkijasta pysähtyy auttamaan avun tarpeessa olevaa. Latvus ja Elenius (2007, 13) esittävät ajatuksen, että tarinan päähenkilö ei ole ammattihenkilö, jolloin raamatunkohtaa ei voitaisi pitää perusteluna työntekijäpohjaiselle diakoniatyölle. Latvus on kuitenkin sitä mieltä, että Raamattu kehottaa jokaista kristittyä lähimmäisenrakkauteen, jolloin vastuu auttamisesta on yhtäläisesti jokaisella kristityllä. (Latvus 2007, 79–81.) Veikkola (2002, 108) on kuitenkin vakuuttunut, että vaikka diakonian tarkoista raamatullisista perusteista käydään jatkuvaa keskustelua, löytyvät diakonian juuret kristinuskon historiasta ja alkuseurakunnasta. Vaikka raamatunkohtien tarkasta tulkinnasta kiistellään ja sanan diakonia määrittely on epäselvää, voidaan diakoniatyötä perustella Raamatulla. Veikkolan mukaan on kiistatonta, että diakonia kuului jo Raamatun aikana tiiviisti osaksi seurakunnan toimintaa. Diakonia kohdistettiin erityisesti yhteiskunnan heikompiosaisiin: köyhiin, leskiin, orpoihin, sairaisiin, vammaisiin, nälkäisiin tai asunnottomiin.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkolaki määrittää diakonian osaksi kirkon perustehtävää. Laissa on määritelty kirkon perustehtävä: "Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramenteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi." (Kirkkolaki 1:2.) Diakonian viran olemassaolo on turvattu säätämällä siitä kirkkojärjestyksessä:

Seurakunnassa tulee olla kirkkoherran, kanttorin ja diakonian virka. Kanttorin ja diakonian virka voidaan kirkkolain 6 luvun 52 §:ssä sanotuilla perusteilla tuomiokapitulin suostumuksella perustaa tai muuttaa osa-aikaiseksi taikka tuomiokapitulin päättämäksi määräajaksi jättää täyttämättä tai täyttää määräksi osa-aikaisena. (Kirkkojärjestys 6:1.)

Myös kirkkolaissa määritellään diakonian olevan yksi osa kirkossa tehtävää palvelutyötä:

Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistusta ja palvelutehtävistä. (Kirkkolaki 4:1.)

Vaikka diakoniatyöstä säädetään kirkkolaissa, ei se ole lakisääteistä palvelua. Diakoniatyön olemassaolosta määrätään kirkkolaissa, mutta sen tarkempia määritteitä diakoniatyölle ei oikeastaan ole. Diakoniatyö on usein tekijänsä näköistä. Koska olemassa ei ole tarkkoja säädöksiä siitä, mitä diakoniatyön käytännössä tulisi olla, jää vapaus diakonian toteuttamisesta pitkälti diakonian viranhaltijalle. Tähän sisältyy sekä vapaus toteuttaa diakoniaa ja itseään haluamallaan tavalla, mutta samalla suuri vastuu siitä, että työ hoidetaan vastuulli-

sesti. (Helin ym. 2010, 12.) Diakoniatyötä määrittää lisäksi muutakin sosiaalialaa määrittävät lait, kuten vaitiolovelvollisuus, ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun liittyvissä asioissa sekä tietosuojalaki. Lisäksi monet seurakunnat ovat ottaneet hyväksi käytännöksi kirjata diakoniatyölle tietynlaiset toimintaohjeet liittyen esimerkiksi taloudelliseen avustamiseen. Luonnollisesti koko kirkkoa ohjaavat strategiset linjaukset määrittävät myös diakoniatyötä. (Helin ym. 2010, 43–44.)

2.2 Seurakunta toimintaympäristönä

Kirkkoa toimintaympäristönä määrittää Kirkkohallituksen linjaama strategia Meidän kirkko – Osallisuuden yhteisö. Strategia määrittelee kirkon arvot, mission sekä vision. Mietintö kuvaa kirkkoa hengellisenä yhteisönä, joka on avoin jokaiselle ihmiselle. Kirkon tarkoituksena on synnyttää uskoa Jumalaan ja lisätä ihmisten välistä yhteyttä. Kirkko pyrkii kertomaan ihmisille Jumalasta ja kirkon toiveena on tavoittaa mahdollisimman moni ihminen uskon piiriin. Kirkon tehtävään kuuluu kasvattaa näitä ihmisiä hengellisesti.

Kirkon tehtävä on johtaa ihmisiä pelastukseen ja tuoda Jumalan armo ja rakkaus arkipäivään. Kirkko on olemassa, jotta usko Kristukseen syntyisi. Se kokoaa ihmiset yhteen kasvamaan kristittyinä. Se rohkaisee heitä välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta sanoin ja teoin. Se tuo itsekkyyden, väkivallan ja ahneuden läpäisemään maailmaan Jumalan hyvyyttä, oikeutta ja toivoa. (Kirkkohallitus 2007, 3.)

Kirkon yhteisessä strategiassa määritellään kirkon toimintaa ohjaavat arvot. Nämä ovat pyhän kunnioitus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus sekä totuudellisuus. Pyhän kunnioitus tarkoittaa kolmiyhteisen Jumalan kunnioittamista, Jeesuksen Kristuksen ainutlaatuisuuden tunnustamista, ihmisen syntisyyden ymmärtämistä, ihmisen arvon ymmärtämistä sekä muiden uskontojen kunnioittamista. Vastuullisuus on toisista huolehtimista, luomakunnasta huolta pitämistä, kohtuullisuuden tavoittelemista elämäntavoissa sekä voimavarojen käyttämistä vastuullisesti. Oikeudenmukaisuus on lupaus taistella oikeudenmukaisuuden puolesta, puolustaa heikossa asemassa olevia sekä toimia päätöksissä kestävästi ja tasapuolisesti. Totuudellisuudella tarkoitetaan Jumalasta rehellisesti puhumista, sen elämistä todeksi mitä itse opettaa sekä kirkon toiminnan avoimena pitämistä. (Kirkkohallitus 2007, 35–36.)

Kirkkoa toimintaympäristönä määrittävät lisäksi kirkon strategiset suuntaviivat vuoteen 2015. Tavoitteena on vahvistaa hengellistä elämää huolehtimalla seurakuntien jumalanpalveluselämän monipuolisuudesta ja olemalla avoimia hengellisille kysymyksille. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa kirkon jäsenyyden merkitystä ja kantaa huolta heikommassa asemassa olevista. Viestinnän kehittäminen määritellään yhdeksi tavoitteeksi. Tällä tarkoitetaan sekä kirkon sisäistä että ulkoista viestintää. Lisäksi kirkon henkilöstörakenne kehitetään sellaiseksi, että strategian tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Tavoitteena on rakentaa osallisuuden kirkosta unelmien työpaikka. Viimeisenä tavoitteena on kirkon uudistumisen jatkuminen. Maailma ympärillä muuttuu jatkuvasti ja kirkon on vastattava näihin haasteisiin takaamalla jatkuva uudistuminen ja kehittyminen. (Kirkkohallitus 2007, 38–46.)

Diakoniatyön osalta toimintaympäristöä värittää yhä enenevässä määrin köyhyys ja sairaudet. Suuri osa diakoniatyön asiakkaista kuuluu yhteiskunnassa heikompiensaisten ryhmään. Sairaudet ja köyhyys ovat yleisiä ilmiöitä diakoniatyön asiakkailla. Yhä enenevässä määrin nämä tuntuvat kulkevan käsi kädessä. (Haastettu kirkko 2012, 196–197.) Diakoniatyön asiakaskontakteista arvioilta noin 58 % tapahtui työikäisten parissa ja noin 50 % yksin asuvien parissa. Eniten kohdattiin taloudellisista vaikeuksista kärsiviä (27%), seuraavaksi eniten niitä, jotka kaipaivat apua elämäntilanteen selvittämiseen (22%) sekä kolmanneksi eniten sielunhoidollista tai muuta hengellistä keskustelua kaipaavia (20%). Tapaamisten syiden jakauma vaihteli luonnollisesti hiippakunnittain. (Haastettu kirkko 2012, 199.) Diakoniatyön toimintaympäristö perustuu ihmisten arkeen ja kärsimykseen. Auttaminen on usein hyvin käytännönläheistä. (Kukkonen 2007.)

2.3 Diakoniatyön arki

Opinnäytetyössä käytetyllä käsitteellä "diakoniatyön arki" viitataan diakoniatyön normaaliin arkeen ja työpäivään. Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkea sitä, mitä diakoniatyö pitää sisällään. Sivistyssanakirja määrittelee sanan arki seuraavalla tavalla:

1. muu päivä kuin pyhä- tai juhlapäivä
 2. muu kuin juhla-aika.
 3. jokapäiväisyys, tavallisuus, arkinen todellisuus
 4. tavanomaiset tai ei-erityiset päivät elämässä
- (Synonyymit 2013.)

Diakoniatyö voidaan jakaa erilaisiin auttamisen muotoihin. Diakoniatyö on karitatiivista, sosiaalista, pastoraalista, katekeettista sekä liturgista. Karitatiivinen työ tarkoittaa auttamiseen perustuvaa työtä. Karitatiivista työtä on useimmiten pidetty diakoniatyön lähtökohtana ja perustana. Karitatiivinen diakonia on ihmisten käytännön auttamista ja lähimmäisenä olemista. Esimerkiksi taloudellinen avustaminen ja mielenterveystyö ovat osa karitatiivista työtä. Diakoniatyöhön liittyy tästä näkökulmasta olennaisesti myös niin sanottu sosiaalinen työ, joka tarkoittaa heikommassa asemassa olevien auttamista ja samalla yhteiskunnallisiin epäkohtiin huomion kiinnittämistä. Diakonian lähimmäisenrakkauteen on liitetty eräänä ulottuvuutena myös pastoraalinen työ, joka näkyy diakoniatyössä esimerkiksi sielunhoitona ja hengellisinä keskusteluina. Katekeettinen diakonian funktio tarkoittaa diakonian sisältämää kasvatustehtävää. Tämä näkyy erityisesti perheiden parissa tehtävässä diakoniassa, perhekerhoissa, päiväkerhoissa ja rippikoulutyössä. Lisäksi puhutaan diakonian liturgisesta funktiosta, joka tarkoittaa, että diakoniatyö on myös jumalanpalveluksessa mukana olemista ja avustamista. Näiden lisäksi diakoniatyöhön liitetään joskus myös niin sanottu missionaarinen funktio, jolla viitataan lähetystyöhön. Tämä funktio on hieman kiistelty, sillä diakoniatyön tavoitteen ei nähdä olevan ensisijaisesti ihmisten käännäyttäminen. Diakoniatyön eri funktioista näemme, että diakoniatyö on laaja-alaista työtä ja siihen sisältyy monenlaisia tehtäviä. Seurakuntakohtaisesti määritellyistä erityistehtävistä ja työalueista riippuen työntekijän tehtävät voivat vaihdella suuresti. Esimerkiksi isoissa seurakunnissa on saatettu jakaa työntekijöiden vastuualueet ikäluokittain, alueittain tai jollakin muulla perusteella. (Veikkola 2002, 115–118.)

Diakoniatyön taustalla on perimmäinen ajatus kristillisestä ihmiskäsityksestä. Ihmiskäsitys ohjaa työntekijää suhtautumaan toisiin ihmisiin ja apua tarvitseviin. (Rättyä 2012, 81.) Kristillinen ihmiskäsitys korostaa ihmisen ainutkertaisuutta ja arvokkuutta. Ihminen on Jumalan luoma arvokas kokonaisuus, jossa erottuvat sielu, henki ja ruumis. Jokainen näistä kolmesta elämän osa-alueesta on yhtä arvokas ja tärkeä. Kristillinen ihmiskäsitys korostaa, että jokainen ihminen on yhtä arvokas Jumalan silmissä. Jokainen ihminen, elämän olosuhteista tai omista teoistaan huolimatta, on yhtä rakas Jumalalle. (Aalto & Gothóni 2009, 10; Rättyä 2012, 81.) Kristillisen ihmiskäsityksen perusteet löytyvät Raamatusta, jossa Jumala on sen ihmisille ilmoittanut. Ihmiskäsityksen ydin on siinä, että ihminen on "Jumalan kuva". Kristillisen ihmiskäsityksen ytimeen kuuluu myös ihmisen syntisyys. Ihminen on langennut ja erossa Jumalasta. Samalla kun ihminen on syntinen, on hän Jumalan rakastama. Kristillisessä ihmiskäsityksessä ihmisen arvo perustuu siihen kuka hän on, ei siihen mitä hän tekee. (Niemelä 2002, 88–90.)

Diakoniatyöstä puhuttaessa joudutaan pohtimaan mikä tekee siitä erilaista verrattuna muuhun auttamiseen? Mikä on se ulottuvuus, lisäarvo, joka diakoniatyössä on verrattuna muuhun auttamiseen? Diakoniatyö on ensinnäkin täysin pyyteetöntä auttamista, eikä sillä pyritä saamaan voittoa tai muuta hyötyä. Toisena diakoniatyö on kokonaisvaltaista, jolla viitataan siihen, että diakoniatyössä ihminen kohdataan kokonaisuutena. Ihminen on fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja hengellinen kokonaisuus ja pyrittäessä kokonaisvaltaiseen hoitoon tulisi jokainen näistä puolista huomioida. Kolmantena diakoniatyö on sielunhoidollista. Sielunhoidollisuus erottaa diakoniatyön selkeästi maallisella puolella tehtävästä auttamistyöstä. Neljäntenä diakonia yhdistetään jumalanpalvelukseen. Jumalanpalveluksen kautta diakonian nähdään liittyvän koko seurakunnan yhteisesti jakamaksi vastuuksi ja tehtäväksi. Lisäksi jumalanpalvelukseen liittyminen on olennainen seikka, joka erottaa diakoniatyön muusta sosiaalialan työstä. Viidentenä erityispiirteenä ajatellaan uhria. Tällä viitataan Jeesukseen, joka tuli maan päälle palvelemaan ihmisiä ja kuolemaan näiden puolesta. Eräänlaisena viitekehyksenä diakoniassa nähdään työntekijän uhri: työntekijä on tullut palvelemaan, antamaan itsestään jotakin asiakkaalleen. Työntekijän tehtävänä on rakastavasti ja aidosti kohdata asiakas ja ottaa hänet vastaan muistaen Jeesuksen uhrin ja pitämällä tätä kohtaamisen esikuvana rakkaudesta ja armosta. (Veikkola 2002, 118–120.)

2.4 Diakoniatyön ydinosaaminen

Kirkon koulutuskeskus on kirjannut kirkon hengellisen työn työntekijöille ydinosaamiskuvaukset, joissa määritellään mitä eri osa-alueita työntekijän tulisi hallita. Eräänä näistä ydinosaamisista mainitaan hengellisen työn osaaminen. Kirkon hengellisen työn viranhaltijat eroavat maallisen puolen viranhaltijoista pääasiassa juuri tämän osaamisensa kautta. Hengellisen työn ydinosaaminen on ensisijaisesti sen ymmärtämistä, että työntekijä kuuluu seurakuntaan, joka on hengellinen yhteisö, jossa eletään ja toimitaan yhteydessä Jumalan kanssa. Seurakunnan jäsenenä työntekijän velvollisuutena on elää osana tätä yhteisöä opastaen ihmisiä Jumalan ääreen. Oma henkilökohtainen suhde Jumalaan määritellään sekä henkiseksi voimavaraksi että työntekijän uskottavuuden merkiksi. Luonnollisesti kirkon hengellisen viran haltijoilta odotetaan kirkon oppien sekä Raamatun tuntemista. (Kirkon koulutuskeskus 2010, 3.)

Sen lisäksi, että kirkon koulutuskeskus on laatinut yhteiset suuntaviivat kirkon hengellisen työn työntekijöille, on diakoniatyölle kirjattu omat ydinosaamisalueensa. Diakonia-

työ jaetaan neljään ydinosaamisalueeseen. Nämä ovat hengellisen työn osaaminen, organisaatio- ja kehittämisosaaminen, diakonisen asiakastyön osaaminen sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen. Näiden ydinosaamisalueiden keskellä sijaitsevat ihmiset ja yhteisöt, joiden hyväksi työtä tehdään. (Kirkon koulutuskeskus 2010, 8–9.) Diakoniatyössä hengellinen osaaminen määritellään kymmenen pääkohdan kautta. Nämä ovat:

1. Kristillisen uskon keskeisen sisällön tunteminen ja tulkinta muuttuvissa olosuhteissa
2. Kristilliseen ihmiskäsitykseen ja lähimmäisenrakkauteen perustuvan ihmisarvon kunnioittaminen sekä ihmisen itsemääräämisoikeuden puolustaminen
3. Oman työn ja omien motiivien eettinen arviointi kristillisen uskon näkökulmasta sekä kirkon arvoihin sitoutuminen
4. Kirkon perusteoksien (Raamattu, katekismus, kirkkokäsikirja ja virsikirja) tunteminen ja käyttäminen
5. Jumalanpalvelus- ja rukouselämän sekä musiikin merkitys ja niiden monipuolinen toteutus
6. Ihmisten hengellisten ja sielunhoidollisten tarpeiden tunnistaminen, hengellisen tuen ja sielunhoidon menetelmien käyttäminen
7. Kasvatuksellinen osaaminen (periaatteet, työote, perusmenetelmät)
8. Hengellinen työ verkossa: verkkoauttaminen
9. Diakonian virkaan vihkimisen merkityksen tiedostaminen ja kutsumuksessa vahvistuminen
10. Kirkon työntekijän ja kristityn identiteetin hoitaminen ja avoimuus hengelliselle kasvulle (Kirkon koulutuskeskus 2010, 9.)

3 HENGELLISYYS JA SPIRITUALITEETTI

Seuraavassa luvussa määritellään tutkimuksen kannalta tärkeät käsitteet hengellisyys ja spiritualiteetti. Lisäksi määritellään mitä on ihmisen hengellisyys ja spiritualiteetti, sekä miten nämä liittyvät diakoniatyöhön.

3.1 Hengellisyys ja spiritualiteetti

Hengellisyys sanana voidaan ymmärtää tarkoittamaan monia eri asioita. Hengellisyys on laaja-alainen käsite ja monet eri ihmiset ovat parhaansa mukaan yrittäneet vuosien kuluessa määritellä sitä. Rauhalan (2009, 11–13) mukaan nykyisin henki-käsitteestä puhuttaessa tilanne on kuitenkin jopa kaoottinen. Käsitettä henki käytetään monessa eri yhteydessä tarkentamatta sen kummemmin mitä sillä tarkoitetaan. Vaillant (2009, 240–242) esittää, että hengellisyys yleismaailmallisesti ajatellen on jotakin, joka ilmenee jokaisessa ihmisessä jollakin tavalla. Kaikkien eri uskontojen edustajat ovat tästä näkökulmasta hengellisiä. Hengellisyys löytyy ihmisen perusominaisuuksista: hengellisyys on niitä psykologisia kokemuksia, joissa ihminen kokee yhteyttä johonkin suurempaan. Hengellisyys sisältyy aina uskoon, mutta myös ihminen, joka ei usko, voi olla omalla tavallaan hengellinen. Tässä opinnäytetyössä hengellisyydellä tarkoitetaan hengellisyyttä kristinuskossa.

Käsitteet hengellisyys ja spiritualiteetti kulkevat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan ja usein niitä käytetään toistensa synonyymeina. Myös tässä tutkimuksessa käsitteitä hengellisyys ja spiritualiteetti käytetään toistensa synonyymeina. Sana spiritualiteetti tarkoittaa suomennettuna hengellistä elämää. Latinan kielellä sanan spiritualiteetti taustalla on sana spiritus, joka tarkoittaa henkeä. Spiritus sanaa käytetään viittamaan sekä Jumalan Pyhään Henkeen että ihmisen henkeen. (Kotila 2003, 13.) Spiritualiteettiin liittyvät olennaisesti sekä ihmisen sisäinen kokemus Jumalasta että ne asiat, joiden kautta ihminen ulkoisesti uskoaan toteuttaa (Wikström 1995, 233–236; 316–317). Hengellisyys on yhteyttä johonkin itseä suurempaan. Kristinuskossa tämä kantava voima on Jumala. (Aalto & Gothóni 2009, 182.) Hengellisyys on sekä uskoa Jumalaan että ihmisen toteuttamaa hengellistä elämää. Hengellistä elämää voi toteuttaa monin eri tavoin: esimerkiksi

osallistumalla jumalanpalvelukseen, rukoilemalla, mietiskelemällä, viettämällä ehtoollista, laulamalla ja lukemalla Raamattua. Spiritualiteetti on siis kaikki se hengellinen elämä, jota ihminen toteuttaa. Tähän sisältyy oman henkilökohtaisen uskon toteuttamisen lisäksi myös muut elämän osa-alueet, kuten läheiset ja arki työelämässä. (Aalto & Gothóni 2009, 12; Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

3.2 Spiritualiteetin toteuttaminen diakoniatyössä

Spiritualiteetti määriteltiin aiemmin ihmisen tavaksi toteuttaa kristillistä uskoa. Tässä kappaleessa esittelen muutamia tapoja, joilla spiritualiteettia harjoitetaan diakoniatyön arjessa.

Rukous on ihmisen spiritualiteetin ytimessä. Rukous on puhumista Jumalan kanssa. Rukoilla voi monin eri tavoin: yksin, yhdessä, ääneti, ääneen, vapaasti tai valmiiksi kirjoitetuin sanoin. Rukous on ihmisen ja Jumalan välistä puhetta. Rukous ylläpitää ihmisen ja Jumalan välistä suhdetta. (Häyrynen 2003, 259.) Raamatussa Jeesus kehottaa rukoilemaan: "Niinpä sanon teille: Pyytäkää, niin teille annetaan. Etsikää, niin te löydätte. Kolkuttakaa, niin teille avataan. Sillä pyytävä saa, etsijä löytää, ja jokaiselle, joka kolkuttaa, avataan." (Luuk. 11:9–10.) Rukous on asioiden tuomista Jumalan eteen. Jumala itse kehottaa tuomaan asioita hänen eteensä. Jos ei pyydä, ei voi saada. (Häyrynen 2003, 261.) Rukous on ihmisen oman rukouksen lisäksi myös universaalimpi kokonaisuus. Rukous voi olla sitä, että joku rukoilee sinun puolestasi, kun et itse jaksaa tai osaa. (Häyrynen 2003, 262.) Raamattu kertoo, että myös Henki rukoilee ihmisten puolesta jatkuvasti (Room. 8: 26-27). Diakoniatyössä rukousta voidaan käyttää esimerkiksi siunamalla pöydän antimet, rukoilemalla asiakkaan puolesta tai yhdessä asiakkaan kanssa (Jokela 2011, 140).

Jumalanpalveluselämä tarjoaa rohkaisua ja jaksamista arjen keskelle. Myös diakoniatyö on läsnä seurakunnan jumalanpalveluksessa. Evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalvelus koostuu pääosin Jumalan sanasta (saarna) sekä ehtoollisesta. Jumalanpalvelus sisältää kokonaisuutena myös ajatuksen diakoniasta: lähimmäisen rakastamisen ja käytännön toteutuksen kautta. Jumalanpalvelus on myös seurakunnan yhteinen tapahtuma ja siellä koettu yhteys pureutuu diakonian ytimeen. Diakoniatyö näkyy jumalanpalve-

luksessa useimmiten konkreettisesti esirukouksen kautta. Esirukouksen tarkoituksena on yhdessä seurakuntana rukoilla ihmisten puolesta, jotka apua tarvitsevat. Tämä on diakonian ydintä. (Puuska 2012, 144.)

Jumalanpalveluselämään lasketaan kuuluvaksi erilaiset hartaushetket. Hartaushetket ovat yhteisiä hiljentymisen ja rauhoittumisen hetkiä. Hartaushetket voivat olla hyvinkin erilaisia pitäjästä, kuulijoista ja hetkestä riippuen. Yhteistä niille kaikille on sisältö: hartaushetki tuo kuulijoilleen rohkaisua ja uskoa arjen keskelle. (Puuska 2012, 147.)

Hengellisellä lukemisella tarkoitetaan sellaisen kirjallisuuden lukemista, joka "käsittelee kristillisen uskon keskeisiä asioita". Hengellinen lukeminen on syventymistä uskon kannalta tärkeisiin asioihin ja niiden asioiden pohtimista ja mietiskelyä. Hengellinen lukeminen on enemmän kuin lukemista: se vaikuttaa ihmisen ajatuksiin ja toimiin. Mietiskely ja luetun pohtiminen ovat tärkeitä avainsanoja hengelliselle lukemiselle. Hengellistä lukemista ovat esimerkiksi Raamattu, Katekismus ja virsikirja. On olemassa paljon myös muuta hengellistä kirjallisuutta, mutta nämä kolme teosta voidaan nostaa kolmeksi tärkeimmäksi luterilaisuuden ohjenuoraksi. (Martikainen 2003, 245–247.)

Sielunhoito perustuu asiakkaan ja työntekijän väliseen luottamukselliseen suhteeseen. Se on kuuntelemista, keskustelemista ja vastauksien löytämiseen ohjaamista. Ennen kaikkea sielunhoito on asiakkaalle mahdollisuus kertoa elämässään ilmenevistä asioista. Työntekijän rooli on ohjata asiakasta keksimään uusia lähestymistapoja asioihin ja kannustaa tätä elämään rohkeasti. Jumala nähdään sielunhoidossa ikään kuin kolmantena ulottuvuutena, joka näkyy toisissa kohtaamisissa enemmän ja toisissa vähemmän. (Kiiski 2009, 84–86.) Hengellisyyden läsnäolo sielunhoitotilanteessa vaihtelee pitkälti työntekijän mukaan. Osa työntekijöistä pitää tärkeänä pitää esillä hengellisiä työvälineitä ja hengellistä aspektia, kun taas toiset kokevat tärkeämmäksi ihmisten välisen vuorovaikutuksen, jolloin Jumala vaikuttaa ikään kuin hiljaisesti taustalla. Erään tutkimuksen mukaan Suomessa kirkon työntekijöistä yli puolet käyttää usein sielunhoitotilanteessa työvälineenä rukousta ja noin yksi kolmasosa Raamattua tai virsiä. (Kiiski 2009, 108–109.)

4 HENGELLISYYS DIAKONIATYÖSSÄ

Diakonian virkaan liittyy aina vahvasti sen erityinen hengellinen luonne. Kotilan (2007, 10–11) mukaan "puhe hengellisyydestä on tärkeää, mutta liian usein myös varsin epä-määräistä". Tässä luvussa esittelen, mitä hengellisyys diakoniatyössä on.

4.1 Diakonian viran hengellinen luonne

Diakonian virka määritellään kirkon työehtosopimuksessa hengelliseksi viraksi. Kirkon hengellisen työn virkaan sisältyy julistusta, kasvatusta, opetusta, lähetystä ja diakoniatyötä. Hengellisen viran erityispiirre on muun muassa työajaton työaika. Diakoniatyö mielletään tärkeänä osana kirkon tehtävää. Auttaminen, rakastaminen ja läsnä oleminen nähdään kristillisen uskon perusteina ja tätä kautta diakoniatyön merkitys kirkolle korostuu. Diakonian viran keskeisen tärkeä hengellinen luonne ilmenee diakonian virkaan vihkimisen kaavassa: "Kirkko on uskon ja rakkauden yhteisö. Toteuttaakseen tehtävänsä kirkko kutsuu työntekijöitä diakonian virkaan. Tänään heidät vihitään apostolisen perinteen mukaisesti kätenpäällepanemisella ja rukouksella palvelemaan Kristuksen kirkkoa maailmassa." (Kirkkohallitus 2003, 35.) Hengellinen ulottuvuus nähdään hyvin luonnollisena asiana diakoniatyössä. Hengellisyyden koetaan olevan läsnä aina, joka tilanteessa, vaikka sitä ei erikseen sanoin mainittaisi. (Thitz, 2013, 85–86.)

Diakoniatyö eroaa muusta sosiaalialan työstä hengellisestä aspektistaan johtuen. Diakoniatyössä työtä tehdään suoranaisesti hengellisten asioiden parissa. Hengelliset kysymykset voivat olla selkeästi esillä tai ne voivat jäädä taka-alalle keskusteltaessa muista elämään liittyvistä kysymyksistä. Jokelan mukaan hengellisyys ei "välttämättä ole sanallisesti läsnä" diakoniatyössä, vaan se "ilmenee taustalla olevana orientaationa ja voimavarana". Tällöin työntekijä toimii asiakkaalle porttina hengellisyyteen. Jokela esittää kolme eri tasoa, joilla hengellisyys diakoniatyössä näkyy. Ensimmäinen näistä on työntekijän asenne. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea tapaa suhtautua asioihin. Asiakas havaitsee diakoniatyöntekijässä asuvan ihmiskäsityksen, joka pohjautuu kristilliseen ihmiskäsitykseen. Tällöin asiakas voi vapaasti tulla samojen ongelmiansa kanssa uudelleen ja uudestaan kohtaamaan diakoniatyöntekijää, säilyttäen samalla arvonsa ihmisenä.

Toinen näkökulma on työntekijän käyttämät työvälineet. Näitä ovat esimerkiksi siunaus, rukous ja hartaus. Kolmas taso on Jumala, joka kulkee aina diakoniatyöntekijän mukana. Asiakas ei kohtaa pelkästään diakoniatyöntekijää, vaan tämän taustalla vaikuttava Jumalan läsnäolo välittyy suhteeseen. (Jokela 2011, 135–140.)

4.2 Hengellisyys osana diakoniatyön arkea

Diakoniatyöntekijän oma hengellisyys nähdään diakoniatyössä voimavaraksi. Hengelliseen elämään kuuluvaksi mielletään sellaiset asiat kuten jumalanpalvelukseen osallistuminen, rukoulu, Raamatun lukeminen, mietiskely, toisten uskovien yhteys, hengellinen musiikki ja retriitti. Hengellisyys sekä hengellisen elämän tukeminen ja ylläpitäminen ajatellaan voimavaraksi diakoniatyöntekijän työssä. Tähän liittyy vahvasti oma hengellinen hyvinvointi sekä muu hyvinvointi. Rukous ymmärretään diakoniatyössä keinona keskustella Jumalan kanssa. Rukoillessa ihminen voi pyytää apua Jumalalta. Diakoniatyöntekijän hengellisyys ja hengellinen kasvu mahdollistavat sen, että diakoniatyöntekijä osaa paremmin avustaa niitä, jotka pohtivat hengellisiä kysymyksiä tai joilla on hengellistä hätää. (Gothóni 2012, 209–210.)

Pekka Launonen (2009, 128–129) on tutkinut kasvua kirkon työntekijäksi. Tutkimuksessa on selvinnyt, että ammatti-identiteettiin tulevana ammattilaisena vaikuttavat kolme asiaa: 1) koulutukseen liittyvät tekijät, 2) seurakunnan työhön ja toimintaan liittyvät tekijät sekä 3) henkilökohtaiset tekijät. Suurin osa koki opiskelun vahvistaneen ammatillista identiteettiä. Jopa 80 % koki oman hengellisyyden kasvaneen ja kehittyneen opiskelun aikana. Valmistuvista noin 90 % uskoi Jumalaan evankelis-luterilaisen kirkon oppien mukaisesti. Tämä luku on huomattavasti suurempi kuin keskimäärin suomalaisten keskuudessa. Opiskelijoiden uskonnollisuuden koettiin kasvaneen eniten opiskelujen viimeisen vuoden aikana. Voimakkaimpina motivaattoreina opiskeluun olivat toimineen hengellinen kutsumus sekä auttamismotivaatio. Hengellisen kutsumuksen koettiin jonkun verran vahvistuneen koulutuksen aikana. Diakonian opintoihin liittyvistä aihepiireistä parhaiten valmistumisvaiheessa koettiin hallitsevan Raamatun sekä kristillisen opin ymmärtäminen. Launosen tutkimuksesta voidaan päätellä, että hengellisyydellä koetaan olevan vaikutusta jo opiskeluaikana. Ennen kaikkea hengellisyys toimi motivaationa opiskeluun. Lisäksi kirkon työntekijöiksi opiskelevat kokivat hengelliset asiat

tärkeiksi omassa elämässään. Hengellisyys nähtiin tärkeänä erityisesti ammatti-identiteetin kehittymisen kannalta.

Suvi Andersson ja Anna Söderlund ovat opinnäytetyössään tutkineet kristillisen uskon merkitystä diakoniatyöntekijän työssä. Usko koettiin pohjaksi diakoniatyön tekemiseen. Haastateltavat kokivat, että diakoniatyötä ei voisi tehdä ilman uskoa. Lisäksi usko koettiin arvopohjaksi työlle. Tulokset osoittivat, että usko ei välttämättä näy arjen työssä, mutta usko ja Jumalan johdatus koettiin tärkeiksi diakoniatyön kannalta. Usko nähtiin asiana, joka on ominaista diakoniatyölle. Uskon koettiin tuovan diakoniatyöhön ulottuvuuden, jota ei muussa sosiaalialan auttamisessa ollut. Tähän ulottuvuuteen kuuluivat esimerkiksi käytännön hengelliset työvälineet, kuten rukous. Usko koettiin lisäarvoksi, joka mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen kohtaamisen. Lisäksi usko koettiin työntekijän taakkaa helpottavaksi tekijäksi: uskon kautta ihmisen keskeneräisyyden ja vajaavaisuuden ymmärtäminen sekä itsessä että muissa koettiin helpottavan työntekijän taakkaa täydellisyyden tavoittelusta. Usko koettiin työssä voimavaraksi ja luottamuksesi johonkin itseä suurempaan. Tutkimustulokset osoittivat, että usko koettiin työntekijän ammatti-identiteetin kannalta tärkeäksi. Diakoniatyöntekijän ammatti-identiteetin kannalta koettiin tärkeäksi, että perusarvot ovat kristinuskossa. Uskon koettiin ohjaavan vahvasti diakoniatyöntekijän ammatti-identiteettiä ja suhtautumista asioihin. Kristillinen usko nähtiin vahvasti henkilökohtaisena ominaisuutena, joka auttaa jaksamaan ja toimimaan kristillisen ihmiskäsityksen mukaisesti työssä. (Andersson & Söderlund 2004, 34–39.)

4.3 Kuvauksia hengellisyydestä diakoniatyön arjessa

Lea Rättyä esittelee tutkimuksessaan diakoniatyöntekijöiden kuvauksia työstään ja siinä jaksamisesta. Tutkittavat kuvasivat diakoniatyötä "hengelliseksi, ihmiskeskeiseksi, monipuoliseksi ja haasteelliseksi työksi, jossa oli mahdollisuus julistaa evankeliumia erityisesti teoilla, mutta myös sanojen avulla (Rättyä, 2009, 47)." Rättyän luokittelussa diakoniatyön sisällöistä yhdeksi pääluokaksi nousi hengellinen tuki. Muut luokat olivat auttamisen periaatteet ja kohteet, asiakkaan kohtaaminen, suunnittelu ja yhteistyö, henkinen tuki, emotionaalinen tuki, käytännön apu, yhteyteen saattaminen, asiakkaan edustaminen, koulutustoiminta ja varhainen auttaminen. Hengellisellä tuella viitattiin harta-

uksien pitämiseen, rukoiluun, jumalanpalveluksissa avustamiseen sekä hengelliseen hoitamiseen. Hengellisellä hoitamisella tarkoitettiin hengellisistä asioista keskustelua, sielunhoitoa, hengellistä tukea sekä uskon tukemista. (Rättyä 2009, 47 & 53.) Tutkittaessa miksi diakoniatyöntekijät olivat työssään, nousi esiin yhtenä pääluokkana henkilökohtainen usko. Lisäksi hengellisyys nähtiin yhtenä piirteenä, jonka vuoksi työhön oltiin tyytyväisiä. Diakoniatyöhön oltiin hakeuduttu muun muassa Jumalan johdatuksen ja kutsumuksen kautta. Hengellisyys koettiin olennaisena asiana liittyen diakoniatyöhön. Omalla hengellisellä vakaumuksella nähtiin olevan merkitystä hengelliseen työhön kasvamisessa sekä ammattiin hakeutumisessa. (Rättyä 2009, 41 & 44.) Työssä jaksamisen kannalta merkittäviä tekijöitä olivat muun muassa motivaatio hengelliseen työhön sekä oma uskonelämä. Motivaationa hengelliseen työhön nähtiin muun muassa johdatus, kutsumus, Jumalan työssä oleminen, rakkaus sekä usko. Oman uskonelämän ylläpitäminen nähtiin tärkeänä työssä jaksamisen kannalta. Uskoa ylläpidettiin muun muassa hoitamalla omaa hengellisyyttä: rukouksella, Raamattua lukemalla, ottamalla osaa jumalanpalvelukseen, hiljentymällä, vastaanottamalla armoa sekä luottamalla Jumalaan. (Rättyä 2009, 71.)

Syksyllä 2013 julkaistussa opinnäytetyössä Sini Toivola ja Heidi Viita-Virtanen ovat tutkineet asiakkaiden ajatuksia diakoniatyön asiakasvastaanoton hengellisyydestä Vuosaaren seurakunnassa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että suurin syy diakoniavastaanotolle tulemiseen oli taloudellisen avun tarve. Kolmanneksi yleisimpänä syynä oli mainittu suoranainen hengellisen avun tarve. (Toivola & Viita-Virtanen 2013, 43.) Suurin osa asiakkaista koki hengellisistä asioista keskustelemisen luonnolliseksi asiaksi. Suurin osa haastateltavista ei käynyt säännöllisesti seurakunnassa. 31 haastateltavasta 6 kävi viikoittain seurakunnassa, 15 harvemmin kuin kerran kuukaudessa ja 8 kertoi, että eivät osallistu seurakunnan toimintaan millään tavalla. Diakoniatyön vastaanotolla käytetyistä sielunhoidon välineistä eniten käytetyiksi koettiin rukous, keskustelu hengellisistä asioista tai jotakin muuta. Suurin osa vastaajista kertoi, että vastaanotolla ei käytetty mitään näistä. Yli puolet haastateltavista kertoivat, että eivät toivoneet tapaamiselta hengellistä sisältöä. Vastaajista suurin osa koki hengellisyyden jollakin tapaa merkitykselliseksi elämässään. Suurimpina teemoina esiin nousivat turva sekä usko. Osalle vastaajista hengellisyys ei merkinnyt mitään ja toiset eivät osanneet vastata kysymykseen. (Toivola & Viita-Virtanen 2013, 44–55.) Tutkimuksen tuloksena todettiin, että hengellisyyteen ja sen esillä pitämiseen suhtauduttiin asiakkaiden toimesta pääosin myönteises-

ti. Hengellisyys koettiin kokonaisvaltaisena asiana ja asiakkaat liittivät hengellisyyden esimerkiksi taloudellisesta tilanteesta keskusteluun. Tutkimuksessa eri uskontokuntien edustajilta kysyttiin hengellisyydestä ja tulokset osoittivat, että myös eri uskontokuntiin kuuluvat asiakkaat toivoivat diakoniatyöntekijän rukoilevan puolestaan. (Toivola & Viita-Virtanen 2013, 56–61.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijöiden ajatuksia hengellisyydestä diakoniatyössä. Tavoitteena oli selvittää, minkälaista on diakoniatyössä näkyvä hengellisyys ja miten se ilmenee diakoniatyön arjessa. Haastatteleamalla diakoniatyöntekijöitä selvitettiin näkyykö hengellisyys diakoniatyössä päivittäin ja jos, niin millä tavalla. Tavoitteena oli selvittää mitä käytännön hengellisiä työvälineitä diakoniatyöntekijät käyttävät ja näkyykö hengellisyys diakoniatyössä konkreettisina tekoina vai enemmän hiljaisena taustavoimana. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää miten diakoniatyöntekijät kokevat hengellisyyden työssään ja koetaanko hengellisyys merkitykselliseksi diakoniatyössä. Haastattelulla pyrittiin selvittämään asiaa diakoniatyöntekijän näkökulmasta. Haastatteleamalla diakoniatyöntekijöitä etsittiin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten diakoniatyön hengellinen luonne ilmenee diakoniatyön arjessa?
2. Millaiseksi diakoniatyöntekijät kokevat hengellisyyden merkityksen työssään?

Tutkimus tarjoaa tärkeää lisätietoa diakoniatyön hengellisestä perusluonteesta diakoniatyöntekijöille sekä alan opiskelijoille. Tutkimuksen tarjoamaa tietoa voidaan käyttää hyödyksi diakoniatyötä suunniteltaessa ja erityisesti omaa henkilökohtaista työtettä pohtiessa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerron tutkimuksessa käytetystä tutkimusmenetelmästä sekä aineistonkeruumenetelmästä. Lisäksi esittelen tutkimuksen aineiston ja kohdejoukon sekä kuvaan tutkimuksen kulkua ja analyysin tekoa.

6.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen tutkimus on laadullista tutkimusta, joka perustuu nimensä mukaisesti tutkittavan aineiston laatuun eikä määrään. Tutkimuksen kohdetta ei pyritä mittaamaan tietyin mittarein, vaan tutkittava ilmiö pyritään ymmärtämään mahdollisimman laajasti ja kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160-161.) Laadullista tutkimusta voidaan kuvata ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska se pyrkii ensisijaisesti ymmärtämään ilmiötä, ei selittämään sitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28). Laadullinen tutkimus on kokonaisuus, jossa aineiston kerääminen ja analyysi liittyvät tiiviisti yhteen. Tästä johtuen laadullisen tutkimuksen kannalta merkityksekkästä on teorian osuus. Teorialla tarkoitetaan niin sanottua viitekehystä, eli teoriapohjaa, jolle tutkimus perustuu. Viitekehys avaa tutkimuksen tärkeitä käsitteitä ja sitä, mitä tutkittavasta ilmiöstä jo ennen tutkimuksen tekemistä tiedetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18-19 & 68.) Laadullinen tutkimus on empiiristä, eli kokemusperäistä. Laadullinen tutkimus kiinnittää huomiota "empiirisen analyysin tapaan tarkastella havaintoaineisto ja argumentoida". (Tuomi & Sarajärvi 2009, 22.) Koska laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrää enemmän kiinnitetään huomiota sen laatuun, tutkimuksen kannalta olennaista on haastattavien ammattitaito ja tietämys asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Tästä johtuen tutkimuksen kohdejoukon valinta on tarkkaa. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää löytää oikeanlainen tutkittavien joukko, jotta hyvänlaatuista tietoa ja ymmärrystä ilmiöstä saataisiin kerättyä mahdollisimman paljon. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä toimi haastattelu. Haastattelu on laadulliselle tutkimukselle tyypillinen aineistonkeruumenetelmä. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan aineistonkeruumenetelmiä, joissa tutkimuksen kohteiden ajatukset pääsevät mahdollisimman hyvin esille. Tällainen aineistonkeruumenetelmä on esimerkiksi opinnäyte-

työssä käytetty teemahaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Haastattelun edut ovat sen joustavuudessa sekä henkilökohtaisuudessa: haastattelu antaa mahdollisuuden joustavaan haastattelutilanteeseen, jossa kysymyksiä voidaan tarvittaessa täydentää tai selventää. Etuna on myös haastattelijan mahdollisuus toimia haastattelun aikana havainnoijana. Haastattelussa haastateltavan verbaalin ilmaisun lisäksi voidaan havainnoida myös non-verbaalia ilmaisua, joka täydentää puhuttua. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72-74.) Tutkimuksen haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Teemahaastattelu, eli puoli-strukturoitu haastattelu etenee ennalta valittujen teemojen pohjalta. Teemoja voidaan täydentää tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelun väljyys vaihtelee laajasti melko strukturoidusta lähes avoimeen haastatteluun. Teemahaastattelun tema-alueet ovat jokaiselle haastateltaville samat, ainoastaan kysymysten tarkka muoto ja järjestys saattaa vaihdella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74–75.)

6.2 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla viittä Satakunnan alueella virassa olevaa evankelis-luterilaisen seurakunnan diakoniatyöntekijää. Haastateltavat ovat toimineet diakonian viranhaltijoina lyhimmillään noin 5 vuotta ja pisimmillään yli 25 vuotta. Haastateltavat valikoitiin tarkoituksella eri seurakunnista ja eri määrän työvuosia tehneiden joukosta, jotta otanta olisi mahdollisimman laaja. Tutkimustulosten kannalta oleellista ei ole tietää, missä seurakunnassa diakoniatyöntekijät tällä hetkellä ovat virassa. Tämä takaa myös haastateltavien henkilöllisyydensuojan. Diakoniatyöntekijöiden seurakuntien koot vaihtelevat pienestä noin 6000 jäsenen seurakunnasta suureen seurakuntayhtymään. Tutkimustulosten kannalta oleellista ei ole tietää diakoniatyöntekijöiden tarkkoja koulutustaustoja.

Joulukuussa 2013 otin yhteyttä viiteen haastateltavaan sähköpostitse ja tiedustelin alustavasti heidän suostumustaan osallistua tutkimukseen. Lähetin jokaiselle saatekirjeen, joka sisälsi ydintiedot tutkimuksesta sekä haastattelun sisältämät tema-alueet (liite 1). Myönteisen vastauksen sain neljältä diakoniatyöntekijältä. Lisäksi vapaaehtoisesti haastateltavaksi tarjoutui erään kaupungin diakoniatyöntekijä, joka sattumalta kuuli aiheestani ja oli halukas ottamaan osaa tutkimukseen. Hän sopi tutkittavien joukkoon, joten

päädyin valitsemaan hänet mukaan kohderyhmään. Tammikuussa 2014 otin puhelimitse yhteyttä jokaiseen diakoniatyöntekijään ja sovimme haastatteluaikat.

Haastattelut toteutettiin tammikuun 2014 aikana. Koin hyväksi toteuttaa haastattelut diakoniatyöntekijän kannalta mahdollisimman tutussa ja turvallisessa ympäristössä, joten haastattelut toteutettiin diakoniatyöntekijöiden omissa toimitiloissa. Ennen varsinaista haastattelutilannetta muistutin haastateltavia siitä, että tutkimus tapahtuu täysin nimettömänä. Haastattelussa edettiin keskustelunomaisesti haastattelurungon (liite 2) pohjalta. Haastattelut nauhoitettiin. Nauhoituksesta sovittiin haastateltavien kanssa ennen haastattelun aloittamista. Haastattelut kestivät 47, 42, 57, 41 ja 47 minuuttia. Haastattelut litteroin tekstimuotoon tammikuun 2014 aikana. Litteroitua tekstiä haastattelusta syntyi 47 sivua.

6.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen. Ennen analysoinnin aloittamista nauhoitettu haastattelu puretaan tekstimuotoon. Lisäksi ennen varsinaista aineiston analyysia on tiedettävä, mikä aineistossa kiinnostaa. Aineisto sisältää usein monia kiinnostavia asioita, joten tutkijan on tiedettävä tarkasti mistä asioista hän on kiinnostunut karsiakseen ulkopuolelle muihin kiinnostaviin kysymyksiin vastauksia antavat seikat. Tämän jälkeen aineisto käydään tarkasti läpi ja erotetaan muusta aineistosta ne asiat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Kolmas vaihe, teemoittelu, on tulosten kannalta tärkeä. Aineistosta etsitään erilaisia teemoja ja aihepiirejä, joiden mukaan työtä luokitellaan. Teemahaastatteluna tehty haastattelu on käytännössä jo valmiiksi luokiteltuna näihin teemoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.)

Litteroituani haastattelut kirjalliseen muotoon karsin aineistosta pois tutkimuksen kannalta ei-olennaista tietoa. Kirjoitin paperille kolme teemakysymystäni, joiden alle keräsin haastateltavien kutakin aiheita käsittelevät vastaukset. Ennen varsinaisen analyysin tekemistä luin vastaukset läpi useaan kertaan sisäistäakseni materiaalin mahdollisimman hyvin. Aloitin tulosten analysoinnin haastattelun ensimmäisestä teemasta, joka oli hengellisyys. Merkitsin värikoodeilla erilaisia teemoja haastateltavien vastauksista. Muodostin haastateltavien alkuperäisistä ilmauksista pelkistettyjä ilmauksia ja kirjoitin al-

lekkain samankaltaisia ilmauksia. Näistä ilmauksista syntyi kahdeksan eri alaluokkaa. Näistä vastauksista sain kolme yläluokkaa, jotka vastasivat pääluokan kysymykseen, mitä hengellisyys on. Samoin toimin kahden muun haastatteluteeman kohdalla. Toisen haastatteluteeman (diakoniatyön hengellisen luonteen ilmeneminen diakoniatyön arjessa) analysoinnin aloitin kirjaamalla allekkain kaikki aiheeseen liittyvät vastaukset. Tutkin vastauksia ja yhdistin värikoodein samankaltaiset vastaukset. Muodostin pelkistettyjä ilmauksia, joista syntyi yhdeksän alaluokkaa. Nämä alaluokat muodostivat neljä yläluokkaa. Kolmannen haastatteluteeman (hengellisyyden merkitys diakoniatyölle) analysointi noudatti samaa kaavaa. Kirjasin vastaukset allekkain ja alleviivasin värikoodein samankaltaisia vastauksia. Näistä vastauksista muodostui kaksitoista alaluokkaa, joista muodostui kolme yläluokkaa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esittelen kolmessa eri alaluvussa tutkimuksen tuloksia. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen mitä hengellisyys on. Toisessa alaluvussa käyn läpi miten diakoniatyön hengellinen luonne ilmenee diakoniatyön arjessa. Kolmannessa alaluvussa käsitteelen diakoniatyöntekijöiden ajatuksia hengellisyyden merkityksestä diakoniatyössä.

7.1 Mitä hengellisyys on?

Tässä alaluvussa esittelen tulokset haastatteluteemaan mitä hengellisyys on. Tämä teema auttaa ymmärtämään millä tavalla haastateltavat ymmärtävät hengellisyyden. Tästä näkökulmasta varsinaisten tutkimuskysymysten ymmärtäminen selkiytyy. Diakoniatyöntekijät kokivat hengellisyyden olevan uskoa Jumalaan, hengellisiä asioita sekä ihmistä lähellä olevaa.

Ensisijaisesti diakoniatyöntekijät kokivat hengellisyyden luottamuksena johonkin itseä suurempaan. Tällä tarkoitettiin uskoa Jumalaan. Tämä yläluokka muodostui kolmesta alaluokasta, jotka määrittivät hengellisyyden olevan kantava voima, jotakin itseä suurempaa sekä turva ja toivo. Usko johonkin itseä suurempaan koettiin hengellisyyden perustaksi. Tämä usko näkyi arjessa luottamuksena siihen, että ihminen ei ole yksin ongelmiensa kanssa. Hengellisyys koettiin ihmistä kantavana voimana, jonakin itseä suurempana. Lisäksi diakoniatyöntekijät kokivat hengellisyyden turvana ja toivona, jota ihminen ei itsestänsä tai tämän maailman asioista voi löytää. Hengellisyyden nähtiin olevan voimavara sekä luottamusta siihen, että oma elämä ei ole vain omissa käsissä, vaan on joku itseä suurempi, joka pitää huolta. Diakoniatyöntekijät kuvasivat hengellisyyttä näin:

Ainaki mulle hengellisyys on semmonen, se on ninkun semmosta perus luottamusta ja turvallisuutta ninkun Jumalaan.

Eräänlainen selitys tai, tai turvanhaku tai, tai joku tämmönen yhteys johonkin suurempaan.

Että se, se toivon näkökulma on aika useinkin läsnä.

Et se hengellisyys, se on semmonen voimavara kuitenkin.

Se oli se suuri turva ja sen tiesi et, et tapahtuu mitä tahansa, niin se oli Jumalan kämmenellä.

Toiseksi diakoniatyöntekijät kuvasivat hengellisyyden olevan hengellisiä asioita. Hengellisyys nähtiin Jumalasta puhumisesta, uskosta puhumisena sekä hengellisistä asioista puhumisena. Hengellisyys koettiin hengellisten asioiden esillä pitämisenä ja niistä puhumisena. Diakoniatyöntekijät nostivat myös oman hengellisen hoitamisen keskiöön hengellisyydestä puhuttaessa.

Et kyl mä nään sen hengellisyyden sellasena, sellasena, et kyl se on ninku orkidea, et sitä täytyy kyl kastella, hoitaa, pitää sopivassa olosuhteissa ja, ja.

Hengellisyyttä hoidettiin rukouksella, seurakuntayhteydellä, lukemalla hengellistä kirjallisuutta, hengellisellä musiikilla, hiljentymällä ja olemalla yhteydessä Jumalaan. Haastateltavat kokivat hengellisen hoitamisen oleelliseksi osaksi hengellisyyttä. Hengellinen hoitaminen nähtiin myös henkilökohtaisena asiana, jonka jokainen voi toteuttaa itselleen parhaaksi kokemalla tavalla. Jumalan läsnäoloa koettiin esimerkiksi luonnossa ja hiljaisuudessa.

Kolmanneksi yläluokaksi nousi yhdistävä teema siitä, että hengellisyys on ihmistä lähellä olevaa. Ensinnäkin hengellisyys nähtiin kaiken pohjana. Hengellisyys koettiin perustana kaikessa siinä mitä ihminen on ja mitä ihminen tekee. Puhuessaan hengellisyydestä kaiken pohjana haastateltavat tarkoittivat hengellisistä asioista osallisia ihmisiä. Hengellisyys nähtiin syvästi ihmistä ohjaavana ja määrittävänä tekijänä. Lisäksi hengellisyys nähtiin luonnollisena ja inhimillisenä kaipuuna ihmisen elämässä. Hengellisyyden koettiin olevan hyvin arkipäiväistä: pieniä asioita ja yksinkertaista. Haastateltavien sanoin:

Hengellisyys on ninku kaiken perusta.

Ja tota, ja se on varmaan semmonen, tavallaan semmonen pohjavire kaikessa mitä tekee.

Mä aattelen et se hengellisyys on semmost hyvin, hyvin ninku pientä ja yksinkertaista. Se ei oo mitään tuolla sfääreissä lentämistä tai sitä et sit asetutaan näin olemaan kauheen hurskaita ja hyviä.

Arkisella tarkoitettiin sitä, että hengellisyyden ei tarvitse näyttää hienolta eikä sen tarvitse olla tietynlaisia sanoja tai tekoja. Arkisella tarkoitettiin, että ihminen saa olla oma itsensä ja hänet hyväksytään juuri niin vajavaisena kuin hän on. Hengellisyyden inhimillisyys ja arkisuus perusteltiin kristinuskon ihmiskäsityksen ja Jumalan armon kautta. Kristinuskon on armollinen: ihmisen ei tarvitse olla jotakin hienoa, vaan hän riittää juuri sellaisena kuin hän on. Haastateltava kokivat hengellisyyden olevan juuri näin inhimillistä ja ihmistä lähellä olevaa. Lisäksi esiin nousi ajatus, että hengellisyys ei ole mikään erillinen asia meistä, vaan se on hyvin inhimillistä ja hyvin ihmisläheistä.

KUVIO 1. Mitä on hengellisyys

7.2 Hengellisyiden ilmeneminen diakoniatyön arjessa

Hengellisyys ilmeni diakoniatyön arjessa diakoniatyöntekijöiden vastausten perusteella neljällä eri tavalla. Hengellisyys ilmeni Jumalan läsnäolona, diakoniatyöntekijän tavassa kohdata ihminen, luottamuksena johonkin itseä suurempaan sekä käytännön hengellisiä työvälineinä.

Jumalan läsnäolo	Ihmisen kohtaaminen	Luottamus itseä suurempaan	Käytännön hengelliset työvälineet
<ul style="list-style-type: none"> • Kaiken pohja • Tietynlainen näkökulma asioihin 	<ul style="list-style-type: none"> • Kristillinen ihmiskäsitys • Ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Toivo • Voimavara • Johdatus 	<ul style="list-style-type: none"> • Hengelliset työkalut • Raamattu • Virskikirja • Rukous • Siunaaminen • Työntekijän oma hengellisyys

KUVIO 2. Hengellisyiden ilmeneminen diakoniatyön arjessa

7.2.1 Jumalan läsnäolo

Diakoniatyöntekijät kokivat hengellisyiden kaiken pohjana ja perustana. Hengellisyyttä kuvattiin ikään kuin mustaksi mullaksi, jonka kautta kaikki muu kasvu tapahtuu:

Se kulkee mukana semmosena punasena lankana että.

Vähän ninku se musta multa ninku, mistä sitten ne asiakkaitten pienet vihreet ruohonkorret lähtee sieltä sitte toivottavasti nousuun.

Hengellisyys koettiin pohjaksi, joka määrittää työntekijän tapaa toimia ja ajatella. Toisaalta hengellisyys koettiin asiakkaan avun kannalta tärkeäksi pohjaksi: pohjaksi, jonka kautta kaikki muu kasvu tapahtuu. Hengellisyys koettiin vankaksi perustaksi, jonka päälle muut diakoniatyön elementit rakennetaan. Hengellisyiden nähtiin olevan ennen kaikkea tietynlainen asenne ja ajattelutapa.

Hengellisyys merkitsee sitä, jotenki ihan ninku aatellaan vaikka et silmä-laseina. Et katsoo ninku kaikkea ikään kuin siitä, siitä näkökulmasta ni.

Et ku juttelee diakoniatyöntekijän kanssa, ni se on jo se hengellinen viitta tai se on, on ninku sen koko tapaamisen yllä ninku jotenki että.

Diakoniatyöntekijät kokivat hengellisyyden erityiseksi asenteeksi, erityiseksi viitekehukseksi, jonka kautta työtä tehdään. Tämä viitekehys on diakoniatyössä läsnä koko ajan. Hengellisyyden uskottiin kulkevan diakoniatyössä mukana joka hetki, vaikka hengellisyydestä ei käytännössä edes puhuttaisi. Työntekijän hiljainen rukous asiakkaan puolesta koettiin merkitykselliseksi asiakkaan kannalta.

Jumalahan on jokatapaukses läsnä koko ajan ja mä voin hiljasestikin ruukoilla asiakkaan puolesta.

Jumalan sanaton läsnäolo ja vaikutusvalta koettiin suureksi. Hengellisyyden koettiin vaikuttavan työntekijän tapaan ajatella ja toimia, mutta Jumalan läsnäolo nähtiin myös asiakkaan kannalta suureksi avuksi. Jumalan uskottiin olevan läsnä jokaisessa kohtaamisessa. Jumalan auttavaan voimaan asiakkaan elämässä uskottiin, vaikka asiakas ei itse hengellisistä asioista edes välittäisi. Jumalan hyvyys ja armo koettiin läsnä olevaksi diakoniatyössä joka hetki. Hengellisyys nähtiin tietynlaisena näkökulmana, kaiken pohjana ja Jumalan läsnäolona jokaisessa tilanteessa.

Ja tota, ja se on varmaan semmonen, tavallaan semmonen pohjavire kai kessa siinä mitä niinkun tekee. Myös sillon, vaikka sitä ei niinkun ääneen sanottas.

Näistä asioista muodostui yläluokka, jonka mukaan hengellisyys ilmenee diakoniatyössä Jumalan läsnäolon kautta.

7.2.2 Ihmisen kohtaaminen

Jumalan läsnäolon lisäksi hengellisyys ilmenee diakoniatyön arjessa diakoniatyöntekijän tavassa kohdata ihmisiä. Hengellisyyden kerrottiin määrittävän diakoniatyöntekijän tapaa nähdä asiakas kristillisen ihmiskäsityksen kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen ihminen on Jumalan silmissä yhtä arvokas teoistaan huolimatta. Tästä johtuen työntekijät haluavat kohdata asiakkaansa ihmisinä, ongelmistaan irrallisina. Tärkeänä nähtiin Jumalan rakkauden ja armon välittäminen asiakkaalle diakoniatyöntekijän hyväksyvän ja rakastavan asenteen kautta. Jumalan silmissä jokainen on samalla viivalla ja sen tulisi näkyä myös tavassa kohdata ihmisiä ja heidän vaikeuksiaan. Diakoniatyöntekijät pyrkivät kohtaamaan asiakkaita tästä laupeuden ja armon näkökulmasta.

Ja tavallaan mä nään sen sillai, että istuu mulla kuka tahansa Herramme heikko tässä vastapäätä, niin se mitä mä teen hänelle ni mä teen sen tavallaan ninkun Jumalalle. Et se jotenki sillai et se tuo myös sen, että ihmiset ovat toivoakseni kaikki samanarvosia.

Että hengellisyys on myös sitä, sitä että tota, sitä lähimmäisyyttä ja sitä ihmisen huomaamista.

Lisäksi esiin nousi ajatus ihmisen kokonaisvaltaisuudesta. Ihminen nähtiin kokonaisuutena ja hengellisyys luonnollisena osana tätä kokonaisuutta. Hengellisyys kuuluu olennaisesti tähän ihmisen kokonaisvaltaisuuteen ja voidakseen kokonaisvaltaisesti hyvin, tulee tämäkin puoli ihmisessä huomioida.

Et, et kun sit kun aattelee kuin kokonaisvaltainen ihminen on, et fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen, mutta myös hengellinen.

Mun mielestä kokonaisvaltaiseen hoitamiseen kuuluu myös se, et ihmisellä on tää hengellinen puoli.

7.2.3 Luottamus johonkin itseä suurempaan

Hengellisyys näkyy diakoniatyössä luottamuksena johonkin itseä suurempaan. Tämä yläluokka muodostui sellaisista alaluokista kuin toivo, johdatus sekä voimavara. Puhuttiin toivosta, joka diakoniatyössä on läsnä. Toivosta puhuessaan diakoniatyöntekijät viittasivat toivoon, joka on läsnä nimenomaan jotakin itseä suuremman kautta.

Se toivon näkökulma on aika useinkin läsnä.

Et kyllä se usein on sellanen ninku konkretia siinä, että nyt tää mun asia on jotenkin ninku isommiss käsis.

Toivo koettiin uskona parempaan huomiseen, uskona siihen, että on joku itseä suurempi, joka voi muuttaa kaiken tämän paremmaksi. Toivo koettiin ennen kaikkea työntekijän asenteeksi, jonka toivottiin välittyvän asiakkaalle.

Johdatus diakoniatyössä koettiin diakoniatyötä määrittäväksi asiaksi. Rukoilemalla johdatusta työpäivään saatiin luottamusta siihen, että Jumala johdattaa. Johdatus näkyi esimerkiksi päivittäisissä askareissa. Johdatus saattoi olla esimerkiksi oikeiden papereiden löytymistä oikealla hetkellä tai oikeiden asioiden muistamista oikealla hetkellä. Jokaisen työpäivän uskottiin sisältävän johdatusta. Erityisesti kiireisenä aikana luotettiin

siihen, että juuri oikeat ihmiset tulevat kohdatuiksi juuri oikeana päivänä, eikä tarvitse murehtia työn tekemisestä aamuvarhaisesta iltamyöhään.

Mut tavallaan johdatetaan sen asiakkaan luo tai sinne ja tänne.

Kolmantena alaluokkana todettiin hengellisyyden ilmenevän diakoniatyössä voimavarana. Hengellisyys koettiin ennen kaikkea kantavana voimavarana. Voimavarana, jonka läsnä ollessa työntekijä kokee, että ei ole yksin työssään ja että hänen ei tarvitse jaksaa kantaa kaikkea taakkaa yksin omilla harteillaan

Se on semmonen näkymätön voimavara.

Että mun ei tarvi ninku ihan omin voimin tätä työtä tehdä.

7.2.4 Käytännön hengellinen työ

Lisäksi hengellisyys ilmenee diakoniatyössä käytännön hengellisen työn kautta. Käytännön hengellisellä työllä tarkoitetaan työntekijän omaa hengellisyyttä sekä kaikkia niitä hengellisiä työkaluja ja työmenetelmiä, joita työntekijät työssään käyttävät. Diakoniatyöntekijät puhuivat diakoniatyöntekijän oman hengellisyyden tärkeydestä paljon. Hengellinen hoitaminen koettiin tärkeäksi työn kannalta. Oman hengellisen hyvinvoinnin, oman henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin sekä omien perhesuhteisen merkitys työntekemiselle nähtiin tärkeänä. Hengellisyyttä hoidettiin muun muassa lukemalla Raamattua, hiljentymällä, osallistumalla seurakuntaelämään, kuuntelemalla hengellistä musiikkia ja lukemalla hengellistä kirjallisuutta. Hengellisyyden olemuksen toivottiin ilmentyvän työntekijän itsensä kautta asiakkaille, vaikka hengellisyys ei sinänsä sanoissa olisi-kaan läsnä.

Mä toivon, että vaikka mul ei sitä oo kaulassa sitä ristiä ni jotenki että se ninkun näkyis tai huokuis jotenkin se. Et se olis lävistäny ninku minutkin.

Käytännön hengellisistä työkaluista puhuttaessa diakoniatyöntekijät nostivat esiin rukouksen yhdessä asiakkaan kanssa sekä hiljaisesti asiakkaan puolesta. Rukous koettiin voimalliseksi ja merkitykselliseksi. Lisäksi esiin nousivat Raamattu ja muu hengellinen kirjallisuus, virsikirja ja muut hengelliset laulut, synninpäästö, hartaudet, rippikouluopetukset, ehtoollisavustaminen, sielunhoito, hengellisistä asioista ja erityisesti epäilyksistä

keskusteleminen, yhteiset rukoushetket ja siunauksen toivottaminen. Eniten haastateltavat käyttivät työssään päivittäin hiljaista rukousta. Hengellisten asioiden koettiin olevan suoranaisesti asiakastyössä melko vähän esillä – lähinnä siunauksen toivotuksen ja diakoniatyöntekijän mukanaantuoman hengellisen viitan kautta. Eri asiaksi koettiin erilaiset piirit ja kerhot sekä vanhusten luona tehtävät kotikäynnit, joissa hengellisyyden koettiin olevan aivan eri tasolla läsnä.

Ehkä vähiten kuitenkin täs asiakastyössä se ilmenee. Et enemmän sit tilaisuuksis ja kerhois ja muissa se tulee ninku luontevammin läsnä.

7.3 Hengellisyyden merkitys diakoniatyölle

Hengellisyyden merkitys diakoniatyölle koettiin kolmen eri näkökulman kautta. Hengellisyyden merkitys perustui siihen, että se on kantava voima, se on diakoniatyön perusta sekä siihen, että se on lisäarvo.

Ensinnäkin hengellisyyden merkitys diakoniatyölle koettiin kaiken perustaksi. Diakoniatyöntekijöiden vastauksista erottui kaksi selkeää teemaa: 1) hengellisyys diakoniatyössä on kaiken perusta ja 2) diakoniatyön ei koettu olevan enää diakoniatyötä, jos siitä otettaisiin hengellisyys pois. Näistä vastauksista voidaan muodostaa yläluokka, joka kertoo hengellisyyden merkityksen diakoniatyölle olevan suuri: se on diakoniatyön perusta.

Hengellisyys on kaiken sen työn se peruslähtökohta ja kasvupohja.

No se on ihan se lähtökohta.

Hyvänä määrittävänä, et se on kaiken pohja ja kaiken lävistävänä ja, ja se on kaikessa siinä mukana.

Toiseksi hengellisyys koettiin kantavana voimana. Tämän käsitteen syntymiseen johtivat neljäntyyppiset vastaukset. Ensinnäkin hengellisyys nähtiin työssä voimavarana. Hengellisyyden koettiin antavan työntekijälle voimaa jaksaa eteenpäin. Hengellisyys koettiin työntekijän rakennustyökaluna, joka antaa viisautta ja voimaa jaksaa eteenpäin. Hengellisyys koettiin myös diakoniatyöntekijän ammatti-identiteettiä vahvasti määrittäväksi tekijäksi. Hengellisyys koettiin voimavaraksi ennen kaikkea sen vuoksi, että se

tuo kokemuksen siitä, että työntekijä ei kamppaile elämässään yksin, vaan Jumala on läsnä joka hetki. Lisäksi hengellisyyden koettiin olevan työntekijän apu päivässä. Tämä koettiin esimerkiksi johdatuksena päivässä, toivona ja luottamuksen johonkin itseä suurempaan. Lisäksi hengellisyyden koettiin olevan myös asiakkaan apu.

Uskon et sillä on ninkun merkitystä sille ihmiselle toisella puolella.

Toivon, luottamuksen ja Jumalan läsnäolon toivottiin välittyvän asiakkaalle työntekijän asenteessa sekä tavassa kohdata ihmisiä. Hengellisyys näkyi työntekijän luottamuksena Jumalaan ja uskona siihen, että Jumala voi auttaa asiakasta. Lisäksi hengellisyys koettiin kantavana voimana erityisesti sen vuoksi, että se on luottamusta johonkin itseä suurempaan voimaan. Hengellisyyden merkitystä diakoniatyölle painotettiin siitä näkökulmasta, että silloin ihminen kokee, että ei ole elämässään yksin, vaan on joku joka auttaa ja tukee. On joku näkymätön voima, joka kantaa eteenpäin silloinkin, kun ei itse enää jaksaisi. Ristiinliitetyt kädet koettiin voimavarana, apuna, toivona, luottamuksena, johdatuksena ja uskona johonkin itseä suurempaan.

Kolmantena hengellisyys koettiin merkitykselliseksi siitä näkökulmasta, että se on lisäarvo. Tähän johtivat kolmenlaiset vastaukset. Ensinnäkin hengellisyydestä käytettiin suoranaisesti sanaa lisäarvo. Termi lisäarvo syntyi ajatuksesta, jonka mukaan hengellisyys on yksinkertaisesta jotakin, mitä muussa sosiaalialan työssä ei ole läsnä. Lisäksi hengellisyydestä puhuttiin mahdollisuutena enempiin, ikään kuin Pyhän sanattomana läsnäolona.

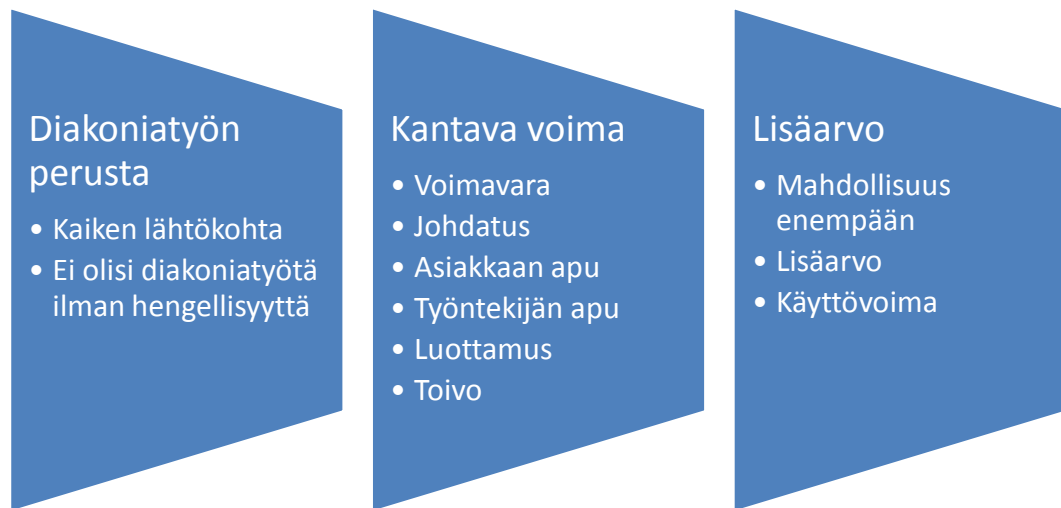
Se tuo mun mielestä siihen semmosen ulottuvuuden mitä ei ninku siinä muussa auttamisessa oo.

Diakoniatyöntekijät kokivat, että asiakkaat havaitsevat tämän Pyhän läsnäolon ikään kuin mahdollisuutena. Mahdollisuutena ottaa esiin hengellisiä asioita, mahdollisuutena puhua omista epäilyksistä ja vaikeuksista. Toisaalta työntekijät kokivat asiakkaiden kokevan hengellisyyden kolmantena säikeenä, joka muistuttaa siitä, että asiakas ei ole yksin ongelmiansa kanssa. Diakoniatyö koettiin kaikesta muusta auttamisesta erilaiseksi juuri hengellisyyden mukanaan tuoman ulottuvuuden vuoksi:

Et just se et ku me ollaan niin semmosella niin käsittämättömän ihmeel lisel maaperäl täs töissä.

Lisäksi hengellisyys koettiin käyttövoimana. Käsitteellä käyttövoima viitattiin siihen, että hengellisyys on jotakin, josta on apua asiakkaita kohdatessa sekä työntekijälle että asiakkaalle. Hengellisyys koettiin käyttövoimaksi siitä näkökulmasta katsoen, että mitä enemmän työntekijä hoitaa omaa hengellisyytään, sitä enemmän hengellistä pääomaa eli käyttövoimaa hänellä on käytössään.

Et kyl mä ninkun uskon että se on semmosta käyttövoimaa ja ninkun, ninkun jotain viisautta että.

KUVIO 3. Hengellisyyden merkitys diakoniatyössä

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTIA

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen johtopäätökset ja arvioin tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä.

8.1 Johtopäätökset

Haastateltavilta kysyttiin ensin, mitä hengellisyys on. Tämän kysymyksen avulla pyrittiin selvittämään haastateltavien ajatuksia siitä, mitä hengellisyys on. Tämä näkökulma on tärkeä, jotta voidaan ymmärtää paremmin hengellisyyttä diakoniatyössä. Tutkimustulosten mukaan hengellisyyden koettiin olevan luottamusta johonkin itseä suurempaan sekä hengellisten asioiden parissa olemista. Olemukseltaan hengellisyyden koettiin olevan ihmistä lähellä olevaa. Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa hengellisyys on määritelty uskoksi Jumalaan, yhteydeksi johonkin itseä suurempaan sekä hengellisten asioiden parissa olemiseen (Aalto & Gothóni 2009, 182) Haastateltavien ajatukset hengellisyydestä voidaan todeta yhteneväisiksi tämän tutkimuksen viitekehyksen kanssa.

Hengellisyys koettiin hyvänä ja positiivisena asiana, mutta siihen nähtiin liittyvän myös suuri vastuu. Ennen kaikkea haastateltavat painottivat diakoniatyöntekijän vastuuta hengellisistä asioista puhuttaessa. Eräs haastateltavista painotti työntekijän vastuuta eettisesti oikeanlaisesta toiminnasta. Diakoniatyöntekijän roolissa nähtiin tärkeänä vallankäytön varominen. Hengellisyys nähtiin tähän vahvasti liittyvänä asiana. Eräs haastateltavista pohti pelkäävänsä, että diakoniatyöntekijän vilpittömkin käytös saattaa painostaa asiakasta. Hengellistä vallankäyttöä on hengellisen aseman väärinkäyttö ja muiden alistaminen; omien tarpeiden tyydyttäminen uskonnon ja Jumalan nimissä tai hengellisten asioiden opettaminen tavalla, josta koituu toiselle vahinkoa (Lemmetyinen 2007). Hengellisen vallan väärinkäytöllä haastateltava viittasi siihen, miten diakoniatyössä on läsnä asetelma, jossa työntekijä on vahvemmassa asemassa kuin asiakas. Näin koettiin erityisesti, jos kyseessä oli taloudelliseen avustamiseen pohjautuva suhde. Haastateltavani halusi painottaa, että diakoniatyön hengelliseen luonteeseen liittyy aina hengellisen vallankäytön vaara. Tämä vaara on olemassa, vaikka työntekijä ei vallankäyttöä tavoittelisikaan. Työntekijän on hyvä olla tietoinen tästä ulottuvuudesta työssä.

Hengellisyydestä keskusteltaessa esiin nousi myös ajatuksia siitä, että hengellisyys ei ole tieteellistä tai käsinkosketeltavaa. Tästä johtuen hengellisyydestä puhuminen ja sen määrittäminen on hankalaa. Osa haastateltavista pohti, että usein hengellisyyteen liitetään negatiivissävytteisiä asioita. Siihen voidaan liittää asioita kuten mielenterveyden järkkyminen tai hihhulointi. Useampi haastateltava pohti tämän johtuvan siitä, että hengellisyyttä on vaikea ymmärtää, jos sitä ei itse ole kokenut. Kirkon vaikutuspiiristä kaukana olevat ihmiset eivät välttämättä tiedä miltä hengellisyys näyttää tai mitä se todellisuudessa on. Useampi haastateltava pohti myös termiä sairas hengellisyys. Tällä he viittasivat esimerkiksi ihmisiin, joiden mielenterveydelliset ongelmat kulminoituvat erityisesti hengellisissä asioissa. Tällöin hengellisyydestä saattaa tulla enemmänkin ihmistä vaivaava ja ahdistava asia. Eräs haastateltava kertoi esimerkin tapauksesta, jossa ihminen koki tehneensä syntiä Pyhää Henkeä vastaan, eikä voinut antaa sitä itselleen anteeksi, vaan oli jumiutunut epäterveellisellä tavalla tähän syyllisyyden tunteeseen. Hengellisyys herätti ajatuksia myös siitä, että se ei aina ole pelkästään yksiselitteisen hieno asia.

Tutkimustulosten mukaan hengellisyys ilmenee diakoniatyön arjessa neljällä eri tasolla: 1) Jumalan läsnäolona, 2) luottamuksen johonkin itseä suurempaan, 3) käytännön hengellisinä työvälineinä sekä 4) tavassa kohdata ihminen. Se, kuinka paljon hengellisyys diakoniatyön arjessa näkyy, näyttäisi olevan pitkälti diakoniatyöntekijästä ja hänen työotteestaan kiinni. Diakoniatyössä vapaus on pitkälti työntekijällä. Näin ollen myös vastuu työn sisällöstä – myös hengellisyydestä – on työntekijän harteilla. Työntekijän oma aktiivisuus, rohkeus ja halu tuoda esille hengellisiä asioita ovat merkittävässä roolissa. Tasapainon löytäminen liian hengellistämisen, mutta kuitenkin riittävän hengellisen pohjan tarjoamisen välillä on tärkeää. Tutkimustuloksista ja haastateltavien vastuksista voidaan päätellä, että tämän tasapainon löytäminen ei ole aivan yksinkertaista. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että työntekijän kannalta oma hengellinen hoitaminen nousee avainasemaan työtä tehdessä. Oma hengellinen hoitaminen antaa diakoniatyöntekijälle pohjan, jota kautta auttaa muita.

Tutkimustulokset osoittivat, että diakoniatyöntekijät kokivat hengellisyyden merkityksen diakoniatyössä suureksi. Diakoniatyöntekijät painottivat, että ei olisi diakoniatyötä ilman hengellisyyttä. Ehkä hengellisyys on jotain niin omalaatuista ja jotain niin olennaista diakoniatyössä, että sen vuoksi siitä puhutaan julkisesti niin vähän. Ehkä se on jotakin, jonka olemassaoloon luotetaan liiankin sokeasti, eikä pysähdyt miettimään,

miten sitä todellisuudessa voisi tuoda esiin. Kaiken kaikkiaan voidaan luoda johtopäätös, jonka mukaan hengellisyys on olennainen osa diakoniatyötä. Ilman hengellisyyttä diakoniatyö ei olisi entisensä. Ilman hengellisyyttä diakoniatyöstä puuttuisi suuri osa. Jos hengellisyys jäisi pois diakoniatyöstä, muuttuisi työn sisältö suurelta osalta. Pois jäisi se ulottuvuus, joka sitoo diakoniatyön palaset yhteen. Koen, että hengellisyys on se osa, joka kutoo kaikki diakoniatyön erilaiset palaset yhteen ja tekee siitä kokonaisuuden. Hengellisyys tekee diakoniatyöstä Jumalan välikätenä olemista, jolloin se ei ole itsekästä tai voittoa tavoittelevaa, vaan rakkaudellista auttamista. Hengellisyys tuo lisäksi diakoniatyöhön sen ylikuonnollisen näkökulman, joka tuo ihmiselle turvaa ja luottamusta johonkin sellaiseen, mitä ei voi silmin nähdä tai sanoin kuvata.

Kaiken kaikkiaan tutkimustuloksista voidaan päätellä hengellisyyden olevan tärkeässä asemassa diakoniatyössä. Diakoniatyöntekijöiden haastatteluista nousi vahvasti esiin ajatus siitä, että diakoniatyötä ei olisi ilman hengellisyyttä. "Älkää sammuttako Henkeä", kehoittaa Paavali Raamatussa (1. Tess. 5:19). Koen, että tähän lauseeseen tiivistyy diakoniatyöntekijöiden kokemus hengellisyydestä diakoniatyössä. Hengellisyys koetaan Jumalan läsnäolon kautta asiana, joka on avuksi sekä työntekijälle että asiakkaalle. Jumalan läsnäolon kautta hengellisyys on läsnä kaikkialla diakoniatyössä. Jumalan läsnäolo koetaan kaiken ytimeksi. Peilaamalla tutkimusta teoriaosuudessa esiteltyihin tutkimuksiin voidaan todeta, että hengellisyys diakoniatyössä on jotakin ainutlaatuista ja tärkeää. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että diakoniatyön erityislaatuisuus perustuu sen hengelliseen luonteeseen. Tätä halutaan vaalia tulevaisuudessakin.

8.2 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

Tutkimuksen eettisyyden kannalta on tärkeää toimia koko tutkimusprosessin ajan kunnioittavasti, tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti. Eettisyys on kriittisyyttä yleisiä normeja ja tietoa kohtaan. Kriittisyys takaa sen, että ilmiötä ei tutkita mahdollisimman helpolla tavalla, vaan tutkija sitoutuu kriittisesti tarkastelemaan oppimaansa. Eettisyyteen liittyy vahvasti tutkimuksen tekijän asenne. Eettisyyden tulisi kulkea mukana koko tutkimusprosessin ajan: aiheenvalinnasta tiedonhankintaan ja tutkimustulosten analysoinnista raportointiin asti. Eettisyys vaatii tutkimuksen tekijältä ennen kaikkea rehellisyyttä ja avoimuutta. Tutkimuksen eettisyyteen liittyy olennaisesti myös tiedonhankintapro-

sessi. Ensinnäkin eettisyyden mukaista on saada tutkimuskohteelta lupa tutkimuksen tekemiseen. Lisäksi tulee ottaa huomioon onko sovittu haastateltavien esiintymisestä tutkimuksessa omalla nimellään vai anonyymisti. Mikäli on sovittu anonyymiydestä, tulee tutkijan pystyä vastaamaan tähän lupaukseen niin, että tutkimuksesta ei käy ilmi haastateltavien henkilöllisyys. Kriittiseen ja eettisesti hyvään tutkimusentekoon liittyy läheisesti myös lähdekritiikki ja saadun informaation kriittinen arviointi. On tärkeää, että tutkija pysyy koko tutkimusprosessin ajan kriittisenä tekemäänsä työtä kohtaan. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 12–14.)

Olen pyrkinyt toimimaan tutkimusta tehdessäni eettisesti hyvällä ja kestäväällä tavalla. Olen parhaalla mahdollisella tavalla harjoittanut lähdekritiikkiä koko opinnäytetyöprosessin aikana. Olen valinnut lähdemateriaaliksi tutkimuksen kannalta merkittäviä teoksia, jotka ovat ajan tasalla. Haastattelut pyrin toteuttamaan eettisten ohjeiden ja sääntöjen mukaisesti. Tutkimuskysymysten teemat olen kertonut haastateltaville etukäteen ja lisäksi olemme sopineet haastattelun nauhoittamisesta jokaisen haastateltavan kanssa ennen haastattelua. Olemme sopineet haastateltavien yksityisyyden salassapitamisesta ja tätä sopimusta olen noudattanut parhaalla mahdollisella tavalla. Tästä johtuen opinnäytetyöraportissa ei erikseen eritellä haastateltavia. Samasta syystä johtuen haastateltavien seurakuntia ei mainita nimeltä tutkimuksessa. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta näillä seikoilla ei ole merkitystä, joten päätös salassapitamisesta oli selkeä. Olen pyrkinyt toimimaan koko opinnäytetyöprosessin ajan mahdollisimman rehellisesti ja tutkimustani kunnioittaen. Kerron raportissani totuudenmukaisesti tutkimuksen toteutuksesta ja etenemisestä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa keskiöön nousevat kysymykset objektiivisesta tiedosta. Keskiössä luotettavuuden osalta on tutkija. Laadullisen tutkimuksen kannalta tutkijan tulisi pyrkiä tulkitsemaan tietoa mahdollisimman puolueettomasti ja ennakkoluulottomasti. Haasteeksi nousee oman ajatusmaailman ja omien henkilökohtaisten havaintojen vaikutus tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–135.) Haasteellista tutkimuksen luotettavuuden kannalta on ollut oman objektiivisuuden säilyttäminen läpi koko prosessin. Hengelliset asiat ovat itseäni lähellä ja minulla on niistä selkeät mielipiteet. Tästä johtuen olen joutunut läpi koko prosessin irrottamaan itseäni omasta ajatusmaailmastani tulkitakseni tuloksia mahdollisimman objektiivisesti. Olen

kuitenkin pystynyt irrottautumaan omasta ajatusmaailmastani luomalla itselleni tutkimuksen tekemisen ajaksi tutkijan identiteetin.

Tulosten analysointivaihe osoittautui hankalimmaksi osaksi tutkimusta. Tuntui vaikealta luokitella haastateltavien vastuksia. Vastaukset erosivat toisistaan, mutta monesti eri lausemuodoilla saatettiin tarkoittaa samaa asiaa. Jotkut haastateltavien vastauksista olivat samanaikaisesti vastauksia kahteen eri haastatteluteemaan. Vastausten toisaalta samankaltaisuus, mutta toisaalta suuri erilaisuus teki vastausten analysoimisesta vaikeaa. Olen kuitenkin pyrkinyt parhaalla mahdollisella tavalla tuottamaan luokittelut, jotka vastaavat tutkittavien todellisia ajatuksia. Tähän kohtaan voidaan kuitenkin liittää eräs tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeistä kysymyksistä: olenko pystynyt neutraalisti ja materiaalia kunnioittaen tuottamaan oikeanlaisia analyyskejä ja johtopäätöksiä? Tutkijana olen pyrkinyt tekemään parhaani tutkimuksen eteen, sillä tutkimuksen eettisesti ja luotettavasti tekeminen lisää sen vaikuttavuutta. Luonnollisesti tutkijana toivon ja uskon, että tutkimuksestani on hyötyä ja tästä johtuen olen pyrkinyt parhaan ymmärryksen ja kykyni mukaan sen toteuttamaan.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuteen vaikuttaa aineiston oikea määrä. Tätä määrittellään saturaatiopisteellä: tilanne, jolloin haastateltavat alkavat toistaa itseään, eivätkä pysty enää tarjoamaan tutkimuksen kannalta uutta tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87.) Vaikka haastattelin vain viittä diakoniatyöntekijää, tuli saturaatiopiste haastattelujen aikana vastaan. Haastateltavat alkoivat toistaa samoja asioita, eivätkä he pystyneet enää tarjoamaan minulle tutkimuksen kannalta uutta merkittävää tietoa.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää on haastateltavien rehellisyys ja aitous haastattelutilanteessa (Hirsjärvi ym. 2009, 205–207). Tutkijana koen, että haastattelut sujuivat mutkattomasti ja rehellisesti. Hengellisyys koettiin luonnolliseksi osaksi diakoniatyöntekijän työtä, eikä siitä puhumista tästä johtuen vieroksuttu. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta voidaan miettiä, ovatko haastateltavat ymmärtäneet kysyttävät kysymykset oikealla tavalla ja onko tutkija osannut tulkita vastaukset sillä tavalla kuin vastaaja on ne tarkoittanut (Hirsjärvi ym. 2009, 205–207). Haastatteluja tehdessäni kiinnitin huomiota haastateltavien ymmärtävän kysymykset hieman eri tavoin. Erityisesti kysymys siitä, mitä hengellisyys on, oli vaikea käsittää. Useampi diakoniatyöntekijä yhdisti kysymyksen hengellisyyden määrittelystä välittömästi siihen, mitä hengelli-

syys nimenomaan diakoniatyössä on. Kaiken kaikkiaan tutkijana minulla on luottamus siihen, että suuria väärinymmärryksiä ei ole tapahtunut. Käsiteltävät käsitteet ja teemat olivat diakoniatyöntekijöille tuttuja ja yleisiä, jolloin virhemarginaali kysymysten ymmärtämisessä on kohtalaisen pieni.

9 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut mielenkiintoista ja silmiä avartavaa. On ollut epäuskon hetkiä, jolloin aihe on tuntunut liian suurelta ja liian vaikealta, mutta myös hetkiä, jolloin epäusko on vaihtunut toivoksi ja iloksi. Ennen kaikkea tämän tutkimuksen tekeminen on auttanut minua ymmärtämään, mitä diakoniatyö todella on ja kuinka erityislaatuista se on. Erään haastateltavan sanoin: "kun tässä diakoniatyössä kuljetaan niin käsittämättömän ihmeellisellä maaperällä". Ennen tutkimuksen tekemistä ajattelin, että hengellisyys ilmenee diakoniatyön arjessa lähinnä pieninä leivänmurusina. Tämä johtuu siitä, että diakoniatyön hengellisyydestä puhutaan kovin vähän. Diakoniatyön julkisuuskuvassa puhutaan lähinnä taloudellisen avun antamisesta tai yksittäisten vanhusten kohtaamisesta. Tämä on kummastuttanut minua, sillä hengellisen työn osaaminen on osa diakoniatyöntekijän ydinosaa. Tästä johtuen olin positiivisesti yllättynyt huomattessani, että hengellisyys kulkee diakoniatyössä mukana joka hetki. Iloitsen siitä, että vielä tänäkin päivänä, jolloin hengellisyyden ja uskon merkitys tuntuu ohenevan jatkuvasti, on ihmisiä, jotka pitävät hengellisistä asioista kiinni. Pyhyys, toivo ja luottamus diakoniatyössä mykistivät minut.

Andersson ja Söderlund (2004, 43) ovat aiemmin tutkineet kristillisen uskon merkitystä diakoniatyölle. Tutkimuksen johtopäätösten mukaan uskolla on suuri merkitys diakoniatyön kannalta. Uskon koettiin luovan työlle pohjan ja perustan, viitekehysten, jonka varassa työtä tehdään. Usko koettiin voimavaraksi, lisäarvoksi ja ammatti-identiteettiä vahvasti määrittäväksi tekijäksi (Andersson & Söderlund 2004, 43–45.) Tutkimukseni tulokset osoittivat diakoniatyöntekijöiden kokevan, että ei olisi diakoniatyötä ilman hengellisyyttä. Hengellisyys koettiin diakoniatyön perustaksi ja kaiken lähtökohdaksi. Diakoniatyöntekijöiden kokemusmaailma kertoi, että hengellisyys on merkityksellistä sekä asiakkaalle että työntekijälle. Työntekijän kannalta merkittävimmiksi seikoiksi nousivat hengellisyys johdatuksena, voimavarana sekä luottamuksena. Asiakkaan kannalta merkityksellisyys nähtiin ennen kaikkea kokemuksena siitä, että omat asiat eivät ole vain maallisissa käsissä, vaan on joku itseä suurempi, joka kantaa. Myös toivon näkökulma väritti vahvasti hengellisyyden merkitystä asiakkaan kannalta. Diakoniatyöntekijät painottivat vastauksissaan myös hengellisyyttä eräänlaisena lisäarvona diakoniatyössä. Tällä tarkoitettiin sitä erityistä viitekehystä, joka diakoniatyössä on. Tämä viite-

kehys on ikään kuin mahdollisuus puhua hengellisistä asioista, hengellistä käyttövoimaa ja ennen kaikkea hengellinen, kristinuskoon perustuva asenne, jotka kautta maailmaa katsotaan. Tutkimukseni hengellisyyden merkityksestä diakoniatyölle tukee Anderssonin ja Söderlundin johtopäätöksiä kristillisen uskon merkityksestä diakoniatyölle. Tutkimusten lähtökohdat eroavat toisistaan käsitetasolla, mutta tulokset ovat hyvin samankaltaiset. Tästä voidaan päätellä, että Jumalan läsnäolo, puhutaan sitten työntekijän henkilökohtaisesta uskosta tai ylipäätään hengellisyydestä, koetaan diakoniatyössä merkitykselliseksi ja erityislaatuiseksi asiaksi.

Hengellisen työn osaaminen on osa diakoniatyöntekijän ydinosaamista. Hengellisen työn osaamiseen kuuluu muun muassa kristinuskon tuntemusta, kristillisen ihmiskäsityksen ymmärtämistä, kirkon arvoihin sitoutumista, kirkon perusteoksien tuntemista, spiritualiteetin harjoittamisen osaamista sekä ihmisen hengellisten tarpeiden tunnistamista. Hengellinen osaaminen on nähty tärkeäksi osaksi diakoniatyön ydinosaamista. (Kirkon koulutuskeskus 2010, 9.) Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että myös diakoniatyön käytännön kentällä hengellisyys koetaan tärkeäksi asiaksi. Näin ollen diakoniatyöntekijän ydinosaamiseen sisältyvän hengellisen työn osaamisen voidaan todeta olevan tärkeää diakoniatyön kannalta.

Diakoniatyön hengellisyydestä puhuttaessa esiin on noussut myös kysymys siitä, onko hengellisyys muutoksessa nykypäivän yhteiskunnassa. Hengellisen ilmapiirin koetaan heikkenevän jatkuvasti. Tämän ilmapiirin muutoksen vaikutuksia diakoniatyölle pelätään. Tutkimus diakoniatyön hengellisyydestä on ajankohtainen erityisesti sen vuoksi, että keskustelua diakoniatyön tulevaisuudesta on käyty viime vuosina paljon. Jos seurakuntien varat vähenevät entisestään, herää kysymys, millainen on diakoniatyön tulevaisuus. Eräs haastateltavistani oli lukenut, että diakoniatyöntekijästä tulisi tulevaisuudessa yhä enemmän seurakunnan apukäsi: se, joka tekee kaiken sen, mitä papit eivät ehdi hoitaa. Toisaalta eräs haastateltavistani toivoi diakoniatyön perimmäisen luonteen tulevan esiin yhä enemmän rahojen vähentyessä. Diakoniatyön perimmäiseksi luonteeksi hän koki hengellisyyden sekä ihmisenä ihmiselle olemisen. Eräs haastateltava nosti esiin pelon siitä, että hengellisyys tulisi tulevaisuuden myötä katoamaan vähitellen diakoniatyöstä. Kyseinen diakoniatyöntekijä koki hengellisyyden olevan tärkeä pohja ja perusta diakoniatyölle. Hän kuitenkin koki hengellisen ilmapiirin ohenevan jatkuvasti maailmassamme. Hän kertoi huolestuneena seurakuntaharjoittelussa olleista diakoniatyön

opiskelijoista, jotka eivät koe hengellisiä asioita omakseen. Tällainen asetelma tuntui hänen mielestään eriskummalliselta: miten diakoniatyötä voi tehdä ihminen, jolla ei ole minkäänlaista kosketuspintaa työn ytimeen.

Lienee jo selvää, että hengellisyys koettiin diakoniatyössä tärkeäksi ja merkitykselliseksi. Jostakin syystä itselleni ja joillekin opiskelutovereilleni hengellisyyden merkitys ja paikka diakoniatyössä on jäänyt koulutuksen aikana epäselväksi. Mielestäni on aiheellista nostaa esiin kysymys siitä, antaako koulutus riittävät valmiudet diakoniatyössä tehtävään hengelliseen työhön. Piispainkokous on määrännyt vuonna 2005 diakonian viran kelpoisuuteen oikeuttavasta koulutuksesta. Koulutuksen tulee sisältää 90 opintopistettä teologiaan sekä seurakunnan ja kirkon työhön liittyviä opintoja. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehtoon vaaditaan kokonaisuudessaan 210 opintopistettä ja Diakonisen hoitotyön suuntautumisvaihtoehtoon 240 opintopistettä. 90 opintopistettä on kohtalaisen suuri määrä opintopisteiden kokonaismäärästä. Käytännössä nämä 90 opintopistettä koostuvat esimerkiksi kirkkohistoriasta, teologian opiskelusta, kristinuskon ajankohtaisista tulkinnoista, seurakuntatyön kehittamisestä, hengellisestä työstä, diakoniatyön asiantuntijuudesta, seurakuntaharjoittelusta sekä opinnäytetyöstä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.) Diakoniatyöntekijän virkakelpoisuuteen tähtäävät opinnot näyttäisivät sisältävän kohtalaisen määrän kristinuskon ja diakoniatyön opetusta. Pekka Launonen (2009,123) on tehnyt tutkimuksen kasvusta kirkon työntekijäksi ja selvittänyt osana tutkimusta opiskelijoiden ajatuksia koulutuksen kehitystarpeista. Tutkimuksella tutkittiin sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun että Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun hengelliseen työhön opiskelevien ajatuksia. Yli puolet vastanneista koki, että kehitettävää olisi ensisijaisesti koulutuksen sisällössä. Tarkemmin nämä toiveet koskivat Raamatun opetuksen lisäämistä sekä teologisten ja käytännön seurakuntatyöhön liittyvien asioiden lisäämistä koulutukseen. Itse koen, että hengellisyyden tukeminen opiskelun aikana on tärkeää, mutta käytännössä sen toteutuminen on hyvin epäämäräistä nykyään. Nostankin erääksi jatkotutkimusaiheeksi tutkia diakoniatyötä opiskelevien mielipiteitä koulutuksen tarjoamasta pätevyydestä hengelliseen työhön. Tätä kautta koulutusta voitaisiin kehittää enemmän vastaamaan opiskelijoiden tarvetta, jolloin se tarjoaisi valmistuville paremmat valmiudet työelämään ja seurakuntatyöhön.

Tämän muuttuvan maailman keskellä tutkimukseni on osoittautunut ajankohtaiseksi. Koen, että hengellisyydestä tulisi puhua enemmän. Peilaamalla tutkimustani aiempiin

tutkimuksiin olen huomannut, että hengellisyys diakoniatyössä on tärkeä, mutta melko vaiettu asia. Tutkimusta tehdessä mieleeni on noussut monia jatkotutkimusaiheita. Olisi mielenkiintoista tutkia diakoniatyöntekijän oman hengellisyyden suhdetta työssä jaksamiseen ja työssä viihtymiseen. Hengellisyys diakoniatyössä koettiin tärkeäksi ja haasteltavat olivat sitä mieltä, että diakoniatyötä ei ole ilman hengellisyyttä. Myös työntekijän kosketuspinta hengellisiin asioihin koettiin tärkeänä. Olisi mielenkiintoista tutkia, minkälainen vaikutus työntekijän omalla hengellisyydellä todellisuudessa on työhön. Diakoniatyöntekijät arvioivat, että diakoniatyön tekeminen ilman hengellistä vakaumusta olisi uuvuttavaa.

Tämän tutkimuksen tekeminen on vaikuttanut syvästi ammatillisuuteeni ja ammatti-identiteettiini. Koen kasvaneeni ammatillisesti pitkän matkan tämän prosessin aikana. Opinnäyteyötyöprosessin alkuvaiheilla olin hyvin epävarma, arka ja pelokas. Nyt luotan itseeni enemmän ihmisenä ja ammattilaisena ja tämä luottamus näkyy tavassani toimia. Olen oppinut konkreettisesti paljon uutta, mutta suurin vaikutus työn tekemisellä on ollut ammatti-identiteettiini. Lisäksi tämän työn tekeminen on innoittanut minua ja antanut minulle energiaa työuran alkutaipaleelle. Uskon olevani taas askelen lähempänä sosiaalialan ammatillisuutta – joka toki on jatkuvassa kehityksessä olemista. Koen olevani luottavaisempi kuin ennen tutkimuksen tekemistä. Ennen kaikkea koen luottavani itseeni tulevana sosionomi-diakonina huomattavasti enemmän. Eniten koen kasvaneeni tämän prosessin aikana persoonani kautta. Suurimpana mieleen on jäänyt oma kasvuni haparoivasta ja epävarmasta tutkijanalusta kohti varmempaa ja itseensä luottavaa sosionomia. Vielä puoli vuotta sitten pysyin täpärästi pystyssä, mutta nyt seison tukevasti kahdella jalalla ja olen valmiina kohtaamaan uusia haasteita.

Haluan vielä kiittää jokaista tutkimukseen osallistunutta diakoniatyöntekijää. Kiitos teille panoksestanne ja vaivannäöstänne! Ilman teitä ei tutkimuksestani olisi tullut mitään. Iloitsen suuresti ammatitaidostanne ja avoimuudestanne, jonka ystävällisesti jaoitte kanssani. Kiitän teitä myös kannustavista kommentteistanne ja mielenkiinnostanne tutkimuksen aihetta kohtaan. Epäuskon päivinä sananne ja uskonne tutkimuksen merkittävyyteen auttoivat minua jaksamaan eteenpäin.

LÄHTEET

- Aalto, Kirsti & Gothóni, Raili 2009. Ihmisen lähellä. Hengellisyys hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja.
- Andersson, Suvi & Söderlund, Anna 2004. Kristillisen uskon merkitys diakoniatyöntekijän työssä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinto-opas 2010–2011. Liite 4: Teologisten ja kirkollisten opintojen sijoittuminen koulutusohjelmiin.
- Gothóni, Raili 2012. Kehittyvä diakoniatyö. Teoksessa Raili Gothóni, Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki & Karoliina Puuska (toim.) Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja, 190–233.
- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Häyrynen, Seppo 2003. Teoksessa Seppo Häyrynen, Heikki Kotila, Vatanen Osmo (toim.) Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 301–316.
- Jokela, Ulla 2011. Diakoniatyön paikka ihmisen arjessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Julkaisuja A tutkimuksia 34.
- Kiiski, Jouko 2009. Sielunhoito. Helsinki: Edita.
- Kirkon koulutuskeskus 2010. Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosaaminen 2010. Viitattu 3.1.2014.
[http://kappeli.evl.fi/KKHASHA.nsf/7b71ae23c1dcb5bcc22572980062dd0b/aa326e1a80d0f210c22573b40037d2f6/\\$FILE/Kirkon%20hengellisen%20tyon%20ammattien%20ydinosaaminen%20300310%20%20lopullinen.pdf](http://kappeli.evl.fi/KKHASHA.nsf/7b71ae23c1dcb5bcc22572980062dd0b/aa326e1a80d0f210c22573b40037d2f6/$FILE/Kirkon%20hengellisen%20tyon%20ammattien%20ydinosaaminen%20300310%20%20lopullinen.pdf)
- Kirkon tiedotuskeskus 2011. Hengellinen perustehtävä kirkastuu kirkon tulevaisuustyössä. Viitattu 25.3.2014.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/7B8E6150ADC3698AC225790B003B5352?OpenDocument&lang=FI>

- Kirkkohallitus 2003. Kirkollisten toimitusten käsikirja. Vihkimiset, virkaan asettamiset ja tehtävään siunaamiset. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja III.
- Kirkkohallitus 2007. Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2007:10.
- Kirkkojärjestys 1991/1055, 8.11.1991. Viitattu 21.3.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Kirkkolaki 1997/1412, 30.12.1997. Viitattu 21.3.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412>
- Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulu. C katsauksia ja aineistoja 17.
- Kotila, Heikki 2003. Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. Teoksessa Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen (toim.) Helsinki: Kirjapaja, 13–23.
- Kotila, Heikki 2007. Diakonian viran hengellinen luonne. Diakonia 2007:2, 10–11.
- Kukkonen, Markku 2007. Diakonia ja hengellisyys. Diakonia 2007:2, 12–15.
- Latvus, Kari & Elenius, Antti 2007. Auttaminen, diakonia ja teologia. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 11–36.
- Latvus, Kari 2007. Auttajan viran alkuperän uusi tulkinta. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Helsinki: Kirjapaja, 52–82.
- Laulaja, Jorma 2002. Diakonia uskon ja rakkauden risteyksessä. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 59–70.
- Launonen, Pekka 2009. Kasvu kirkon työntekijäksi. Diakoni-, diakonissa-, ja nuorisotyönohjaaja-opiskelijoiden ammatillinen motivaatio, osaaminen ja identiteetti vuosina 2004–2008. Diakonia-ammattikorkeakoulu. A Tutkimuksia, 22.
- Lemmetyinen, Riitta 2007. Hengellinen vallankäyttö seurakunnassa. Luento 22.10.2007. Viitattu 27.3. <http://www.sti.fi/luennot/files/RL221007.htm>
- Mansukoski-Häkkänen, Leila 2011. Oppilaitosdiakoni. Porin seurakuntayhtymä. Henkilökohtainen tiedonanto 21.2.

- Martikainen, Jouko 2003. Hengellinen lukeminen. Teoksessa Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen (toim.) *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja, 245–257.
- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) *Diakonian käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy, 87–106.
- Puuska, Karolina 2012. Diakoniatyö ryhmissä ja lähiyhteisöissä. Teoksessa Raili Gothóni, Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki & Karoliina Puuska (toim.) *Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Helsinki: Kirjapaja, 111–150.
- Rauhala, Lauri 2009. Henkinen ihminen. Henkinen ihmisessä & ihmisen ainutlaatuisuus. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rättyä, Lea 2009. Diakoniatyöntekijöiden kuvauksia työstään ja siinä jaksamisestaan. *Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia*, 24.
- Rättyä, Lea 2012. Diakoniatyö yksilöiden ja perheiden parissa. Teoksessa Raili Gothóni, Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki & Karoliina Puuska (toim.) *Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö*. Helsinki: Kirjapaja, 80–110.
- Saarela, Tiina 2014. Diakonia on kirkko. *Diakonia* 2014:6.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Aamenesta öylättiin – spiritualiteetti. Viitattu 3.1.2014. <http://www.ev12.fi/sanasto/index.php/Spiritualiteetti>
- Synonyymit 2013. *Suomisanakirja*. Arki. Viitattu 19.3.2014. <http://www.suomisanakirja.fi/arki>
- Thitz, Päivi 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. *Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia*, 40.
- Toivola, Sini & Viita-Virtanen, Heidi 2013. "Diakoni oli kuin suojelusenkeli." Asiakaiden ajatuksia diakoniatyön asiakasvastaanoton hengellisyydestä Vuosaaren seurakunnassa. *Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto. Opinnäytetyö*.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

- Vaillant, George E. 2009. Hengellisyden evoluutio. Uskon tieteellinen puolustus. Helsinki: Rasalas Kustannus.
- Veijola, Timo 2002. Diakonian juuret Raamatussa. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 13–34.
- Veikkola, Juhani 2002. Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 107–128.
- Wikström, Owe 1995. Häikäisevä pimeys. Näkökulmia hengelliseen ohjaukseen. Helsinki: Kirjapaja Oy.

LIITTEET

Liite 1: SAATEKIRJE DIAKONIATYÖNTEKIJÖILLE

Eveliina Virtanen
puh. xxx-xxxxxxx
xxx@student.diak.fi

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomi-diakoniksi. Teen opinnäytetyöni aiheesta hengellisyys diakoniatyössä. Tiedustelen nyt haastateltavaksi diakoniatyöntekijöitä. Haastattelut toteuttaisin tammikuussa. Haastattelun arvioitu kesto on noin tunti. Tiedustelen nyt, että suostuisitko juuri sinä yhdeksi haastateltavakseni?

Opinnäytetyössä selvitän evankelisluterilaisen kirkon diakoniatyöntekijöiden ajatuksia hengellisyyden merkityksestä diakoniatyölle. Tutkimuskysymykset ovat seuraavanlaiset:

1. Miten diakoniatyön hengellinen luonne ilmenee diakoniatyön arjessa?
2. Minkälainen merkitys hengellisyydellä koetaan olevan diakoniatyössä?

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää esimerkiksi minkälaista on diakoniatyöntekijän työssä näkyvä hengellisyys ja kokeeko diakoniatyöntekijä itse sen merkitykselliseksi työnsä tekemisen kannalta. Aineiston keräämiseksi haastattelen diakoniatyöntekijöitä. Haastattelut tapahtuvat täysin nimettöminä haastateltavien henkilöllisyyden suojaamiseksi. Haastateltavien seurakuntia en myöskään tule työssäni mainitsemaan nimeltä henkilöllisyyden suojaamiseksi. Haastattelu on teemahaastattelu ja etenee valittujen teemojen pohjalta. Näitä teemoja ovat esimerkiksi hengellisyys, hengellisyys diakoniatyön arjessa sekä hengellisyyden merkitys diakoniatyölle. Haastattelujen analysoinnissa käytän sisällön analyysiä.

Haastattelun avulla kerään tietoa siitä miten hengellisyys käytännössä näkyy diakoniatyöntekijän arjessa ja millaista tämä hengellisyys on. Lisäksi kartoitan diakoniatyöntekijöiden mielipiteitä siitä missä määrin he itse haluaisivat hengellisyyden näkyvän työssään ja kokevatko he hengellisyydellä olevan merkitystä tekemänsä työn kannalta.

Ystävällisin terveisin,
Eveliina Virtanen

Liite 2: HAASTATTELURUNKO

1. Taustatietoa

- Kauanko olet ollut diakoniatyössä?

2. Hengellisyys

- Mitä on hengellisyys?
- Ihmisen oman hengellisyyden hoitaminen?

3. Diakoniatyön hengellisen luonteen ilmeneminen diakoniatyön arjessa?

- Mitä tarkoittaa diakonian viran hengellinen luonne?
- Mitä erityispiirteitä diakoniatyö saa hengellisyydestä?
- Miten hengellisyys ilmenee diakoniatyön arjessa?
- Mitä hengellisiä työvälineitä käytät työssäsi?
- Hengellisyyden vaikutus arjen kulkuun diakoniatyössä?

4. Hengellisyyden merkitys diakoniatyölle

- Minkälainen merkitys hengellisyydellä koetaan olevan diakoniatyössä?
- Minkälainen merkitys hengellisyydellä on työntekijän kannalta?
 - Työn tekemisen kannalta?
 - Työssä jaksamisen kannalta?
 - Ammatti-identiteetin kannalta?
- Minkälainen merkitys hengellisyydellä on asiakkaan kannalta?
- Miten asiakkaat tuntuvat kokevan hengellisyyden?
- Miten itse koet hengellisyyden työssäsi?
- Koetko hengellisyyden merkitykselliseksi työssäsi?
- Missä määrin haluaisit hengellisyyden olevan läsnä työssäsi?